

I. FONTS I BIBLIOGRAFIA

A. FONTS INÈDITES

Un dels objectius del treball ha sigut la recerca, estudi i edició de la *Col.lecció Diplomàtica* del monestir de Santa Maria de Valldaura a Olvan, des dels anys 1241 fins el 1399. La major part d'aquests documents procedeixen de l'Archivo Histórico Nacional de Madrid. Hi foren traslladats després de la desamortització de l'any 1836 juntament amb altres fons arxivístics.

A més d'aquests fons, he utilitzat altres fons com a forma complementària: l'Arxiu de la Corona d'Aragó, i els Arxius Capitulars dels bisbats d'Urgell i Vic principalment, que fan referència concreta al monestir i que he inclòs en la *Col.lecció diplomàtica*. Algunes altres les he anat utilitzant en l'estudi.

1. ARCHIVO HISTORICO NACIONAL DE MADRID (AHN).

1.1 Sección Clero

Dins la Sección Clero he utilitzat essencialment els fons de Valldaura d'Olvan, que s'ha conservat des de inicis del segle XIII fins a final del segle XIV. La documentació són pergamins ordenats cronològicament i guardats en carpetes d'uns 20 pergamins cadascuna. Són nou carpetes: ns. 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167 i part de la 168, que he buidat, utilitzat i editat. També he treballat i buidat alguns documents pergamins dels fons del monestir de Santa Maria de Montbenet com a complements per l'estudi del monestir. En concret de les carpetes ns. 153 i 154. He inclòs també un document de referència cistercenca de la carpeta n.150 de fons Barcelona i la carpeta n. 2245 corresponent al fons del monestir de Santes Creus. Són un total de 171 pergamins, dels quals no he pogut transcriure, per el seu mal estat, dotze pergamins.

1.2 Sección sellos

He consultat la secció de segells, sense que hagi pogut treure cap dada més.

1.3 Sección Códices

No he trobat dades referents al monestir de Santa Maria de Valldaura.

2. ARXIU DE LA CORONA D'ARAGÓ DE BARCELONA (ACA).

He buscat, treballat i utilitzat els registres de Cancelleria de Jaume I, Pere III, Alfons III, Jaume II i Alfons IV. Dels quals he escollit vint-i-dos pergamins, n. de registre: 451,

458, 762, 771, 805, 844, 918, 928, 973, 951, 954, 1335, 1370, 1373, 1411, 1447, 1608, 1610, 1617, 9, 54 i 55.

També incloc un pergami: n. 80, armari 3, del fons arxivístic del Gran Priorat.

3. *ARXIU CAPITULAR DE LA SEU D'URGELL (ACU).*

Una de les tasques ha sigut consultar l'Arxiu Capitular del bisbat d'Urgell. On amb el nom del monestir de Santa Maria de Valldaura, no consta cap fons. El camí ha sigut a través del monestir de Sant Pere de la Portella. Així he trobat dos pergamins, un el permís del bisbat per la fundació del monestir de Santa Maria de Valldaura, i l'altre el testament de Raimon Portella.

4. *ARXIU CAPITULAR DE VIC (ACV).*

He consultat el Llibre de Visites del bisbat d'Urgell, on hi consta una visita al monestir de Santa Maria de Valldaura, l'any 1312.

5. *ARCHIVIO SEGRETO VATICANO, Città del Vaticano (ASV).*

On en el *Regis Avignonensi*, he trobat un registre referent al monestir de Santa Maria de Valldaura, l'any 1325.

6. *ARXIU FRARES FRANCISCANS BARCELONA (AFFB).*

De la vària documentació trobada he escollit un pergami datat l'any 1330, en que la vila de Berga demana el retorn dels FFMM a la vila, que considero complementari.

7. *ARXIU HISTÒRIC ARXIDIOCESÀ DE TARRAGONA (AHAT)*

He consultat el ms. *El monestir de Santa Maria de Vallsanta i Bovera*, de Sanç Capdevila.

8. *ARXIU HISTÒRIC DE LA CIUTAT DE MANRESA. (AHCM).*

Aquest arxiu conserva alguns documents referents al monestir de Santa Maria de Valldaura. De la diferent documentació consultada he seleccionat el pergami que detalla la donació per al trasllat del monestir a Manresa l'any 1398. L'arxiu té a més un manuscrit que registre i recull els pocs documents del monestir generats a partir del seu establiment a la ciutat de Manresa, fins l'any 1460 més o menys, en que passa a ser un monestir cistercenc d'homes. El Ms. porta el nom de "*Llibre del Convent de Vallaura*", escrit sembla en el segle XV.

9. *ARXIU DIOCESÀ DE SOLSONA*

10. *ARXIU DIOCESÀ DE BARCELONA*

11. *BIBLIOTECA DE CATALUNYA (BC).*

He trobat i consultat a la Biblioteca de Catalunya en el Fons de Reserva, els següents manuscrits:

Ms. 729 . *Sacrae antiquitatis Cathaloniae monumenta*. Onze volums (ara són 9). Del pare Jaume Pasqual, on parla del monestir, els seus fundadors i la família Portella.

Ms. 1230 *El antiguo obispado de Pallars*. Tremp 1785.

Ms. 311 *Carta de P.D. J. Pasqual*. Barcelona 1837.

Ms. 569. *Liber Manualis de Duoda*.

Ms. 2762 *Santa María de Vallbona. Guía Histórico Descriptiva del monasterio cisterciense y del pueblo*, de J.J.Piquer, inèdit, Barcelona, 1957

Ms. 264 *Carta de sant Bernat a la seva germana*. Datat segle XV.

12. *BIBLIOTECA DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA: Fons Manuscrits. (BUB).*

Ms. 186-197, de Serra Postius, Pere, *Historia Eclesiástica del Principado de Cataluña, principalmente en lo que pertenece en gloria y obsequio de María Santísima*, 12 toms, UB. a finals segle XVII inicis XVIII, toms 3,8,10 i 11.

Ms. 502, I - *Liber sextus Decretalium D. Bonifacii Papae VIII, Clementis V Papae. Constituciones*. Fol. 48.

Ms. 503, *Lectura super Sexto Decretalium* . Fol. 97, 98.

13. *BIBLIOTECA PROVINCIAL DE TARRAGONA (BPT).*

Ms. *El monestir de Santa Maria de Vallsanta i Bovera. De l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona, full 1 al 8.*

Ms. 588. *Códex transcrit de Santes Creus*.

B. FONTS PUBLICADES

He consultat diverses fonts documentals publicades, especialment col·leccions diplomàtiques, de les quals he utilitzat les següents per la preparació de la *Col·lecció diplomàtica* del monestir de Santa Maria de Valldaura.

ALTISENT, Agustí, *Diplomatari de Santa Maria de Poblet: 960-1177*. Barcelona, 1993.

BARAUT, Cebrià, *Les actes de consagracions d'esglésies del bisbat d'Urgell (s.IX-XII)*. Urgellia, 1, Seu d'Urgell (1978).

- *Els documents dels anys...(1093 - 1150)* Urgellia, 8-9 (1986-87-88).

BASTARDAS, Joan, *Usatges de Barcelona. Codi a mitjan segle XII*. Barcelona, 1984.

BERNAT METGE, *Lo somni*. Barcelona, 1980.

BOFARULL i MASCARÓ, Próspero de, *Colección de Documentos inéditos del Archivo de la Corona de Aragón*, 41 vols., Barcelona 1847-1910.

BONIFACI VIII, *Liber sextus Decretalium*. Lib. III. Título completo :Clementis Papae V Constituciones. Roma, 1584.

CANIVEZ, J.M., *Statuta Capitulum Generalium Ordinis Cisterciensis anno 1116 ad annum 1786*, 11 vols. Lovaina, 1933-1941.

CARESMAR, Jaume, *Historia de Santa Maria de Bellpuig*. Traducció E. Corredera. Balaguer, 1977.

CARTAS DE ABELARDO Y HELOISA. Historia Calamitatum. Trad. Cristina Peri-Rossi, Barcelona, 1982.

CARTES ÍNTIMES D'UNA DAMA CATALANA DEL S. XVI. Espistolari a la seva mare la comtessa de Palamós. Estefania Requesens. Barcelona, 1987.

CARTULARI DE POBLET, Institut d'Estudis Catalans. Barcelona, 1938.

CIRLOT V., i GARÍ, B., *La mirada interior. Escritoras místicas y visionarias en la Edad Media*, Barcelona, 1999.

COLUMBÁS, García M., *El monasterio de Tulebras*. Pamplona, 1987.

CONCILIORUM OECUMENICORUM DECRETA. Istituto per le scienze religiose. Bologna, 1973.

CONSTITUCIONS I ALTRES DRETS DE CATALUNYA. Barcelona, 1973.

- DE VILLENA, Isabel , *Protagonistes femenines a la "VITA CHRISTI"*. Transcripció de Lluïsa Parra. Barcelona, 1987.
- DESCLOT, Bernat, *Crònica*. A cura de Miquel Coll Alentorn. Barcelona, 1982.
- DUODA, *De mare a fill, escrits d'una dona del segle IX. Duoda, comtessa de Barcelona i de Septimània*. Ms. "Liber Manualis" escrit a Usès entre els anys 841 i 843. Traducció de Mercè Otero. Barcelona, 1989. Ms. 569 BC.
- DRONKE, Peter, *Las escritoras de la Edad Media*. Barcelona 1995 (U.Cambridge 1984).
- EGERIA, *Pelegrinatge a Terra Santa*. Codex Aretinus 405. Traducció Sebastià Farreras. Barcelona, 1993.
- EIXIMENIS Francesc, *Lo llibre de les dones*, 2 vols. Edició crítica de F. Naccarato. UB. Barcelona, 1981.
- EL CAVALLER I L'ALCAVOTA. Un procés medieval*. Transcripció de Jaume Riera i Sans Barcelona, 1987.
- FONT i RIUS, J.M., *Cartas de población y franquicia de Catalunya*, 2 vols. Barcelona 1969.
- FLOREZ, E., *España Sagrada, Theatro geográfico-histórico de la Iglesia de España*, 52 vols., Madrid, 1746-1918.
- HADEWIJCH DE AMBERES, *El lenguaje del deseo. Poemas de Hadewijch de Amberes*. Edició i traducció de María Tabuyo. Madrid, 1999.
- HILDEGARDA DE BINGEN, *Scivias: Conoce los caminos*. Trad. Antonio Castro i Mónica Castro. Madrid, 1999.
- HINOJOSA, Eduardo, *El régimen señorial y la cuestión agraria en Cataluña durante la Edad Media*. Madrid, 1905 i CSIC., 1955.
- HUICI MIRANDA, Ambrosio, *Colección diplomática de Jaime I el Conquistador. Años 1217-1274*. Valencia , 1916-1922.
- y CABANES PECOURT, M^a.D., *Documentos de Jaime I de Aragón, 1216-1274*. Valencia, 1976-1988.
- IBAÑEZ LERIA, P., *El monasterio de Santa María de Junqueras. Estudio histórico y colección diplomática (1212-1389)*. UB. Barcelona ,1966. Tesis licenciatura inédita.
- IGLÉSIES FORT, Josep, *El fogaje de 1365-1370. Contribución al conocimiento de la población de Cataluña en la segunda mitad del siglo XIV*. Memorias de la RACAB,

- XXXIV (1962).
- JAUME I, *Crònica o Llibre dels fets. A cura de Ferran Soldevila*. Barcelona, 1982.
- JUNYENT, Eduard, *Diplomatari de Sant Bernat Calvó*. Reus, 1956.
- *Diplomatari de la catedral de Vic: segles IX-X*. Vic, 1980-1984.
- LES TROBAIRITZ. *Poetes occitanes del segle XII*. Versió d'Alfred Badia i Magda Bogin. Barcelona, 1976.
- LIBER FEUDORUM MAIOR, *Cartulari reial que està en l'Arxiu de la Corona d'Aragó*, F. Miquel Rosell, 2 vols. CSIC. Barcelona, 1945.
- LIZOAIN GARRIDO, J.M., *Documentación del monasterio de las Huelgas de Burgos*. I. (1161), II. (1231-1268), III. (1269-1283), IV. (1284-1306). Burgos, 1985-87.
- LLULL, Raimon, *Llibre d'Evast e Blanquerna*. Segle XIII. A cura de Maria Josepa Gallofré. Barcelona, 1992 (1982).
- MANSILLA, Demetrio, *La documentación pontificia hasta Inocencio III (965-1216)*. Roma, 1955.
- *La documentación pontificia de Honorio III (1216-1227)*. Roma, 1965.
- MARTORELL I TRABAL, Francesc, *Manuscrits dels PP. Caresmar, Pasqual i Martí a la biblioteca del convent de Franciscans de Balaguer*. Estudis Universitaris Catalans, XII (1927).
- MIQUEL ROSELL, F., *Liber Feudorum Maior*. Barcelona, 1945-1947, 2 vols.
- MIRET I SANS, Joaquim, *Investigació històrica del vescomtat de Castellbó*. Barcelona, 1900.
- *Los vescomtes de Cerdanya, Conflent i Bergadà*, Memorias de la RABLB, t.VIII, 1901.
- *Sempre han tingut bech les oques: Apuntacions per la història de les costums privades*. Barcelona, 1905-1906.
- *Les Cases dels Templers i Hospitalers a Catalunya. Aplech de noves i documents històrics*. Barcelona, 1910.
- *Aplech de documents dels segles XI i XII per a l'estudi de la llengua catalana*, a BRABLB. t. VI, 1911-1912.
- MONCADA, Lluís, *Episcopologio de Vich*, 2 vols. Barcelona, 1891-1904.
- MONFAR i SORS, Diego, *Historia de los Condes de Urgel*. CDIACA., Barcelona, 1853.
- MONSALVATJE i FOSSAS, Francesc, *Notícies Històriques del condado de Besalú*. Colecció diplomàtica del condado de Besalú, 26 vols. Olot-Girona, 1889-1919.
- MUNTANER, Ramon, *Crònica*. A cura de Marina Gustà. Barcelona, 1979, 2 vols.

- PERE III EL CERIMONIÓS, *Crónica*. A cura d'Anna Cortadellas. Barcelona, 1995
- PIQUER i JOVER, J.J., *Notícies sobre fundacions femenines cistercenques a Catalunya. (Extretes de la "Monestirologia" inèdita del P.Caresmar)*. Santes Creus, 1967.
- *Abaciologi de Vallbona (1153-1977)*. Santes Creus, 1978.
- PIZAN, Christine de, *La ciudad de las Damas*. Trad. de Mercè Otero. Barcelona, 1990.
- PONS I GURÍ, Josep M. *Un fogatjament desconegut de l'any 1358*. BRABLB, XXX (Barcelona, 1963-1964).
- PORETE, Margarita, *El espejo de las almas simples*. Trad. B. Garí i A. Padrós-Wolff. Barcelona, 1995.
- PUIG i FERRETÉ, Ignasi M., *El monestir de Santa Maria de Gerri*. Barcelona, 1991.
- REGLA DE SANT BENET. Publ. Abadia de Montserrat. Barcelona, 1981.
- RIQUER, Martí de, *Guillem de Berguedà. Estudio histórico y lingüístico*. Poblet, 1971.
- RIUS i SERRA, J. *Cartulario de Sant Cugat del Vallés*. 3 vols. CSIC. Barcelona, 1945-47.
- RIVERA GARRETAS, Mª Milagros, *La encomienda, el priorato y la villa de Uclés en la Edad Media (1174-1310). Formación de un señorío de la orden de Santiago*. Madrid-Barcelona, CSIC, 1985.
- SADA, J. de, *Definiciones de la Congregación cisterciense de las Coronas de Aragón y Navarra*. Pamplona, 1797.
- SAINZ DE LA MAZA, Regina, *La Orden de Santiago en la Corona de Aragón. La encomienda de Montalbán(1210-1327)*. Zaragoza, 1980.
- SANAHUJA, Pere, *El monestir dels Framenors de Berga*. AST., XI, Barcelona, 1935.
- *Historia de la Seráfica Provincia de Cataluña*. Barcelona, 1959.
- SAN BERNARDO. *OBRAS COMPLETAS*, 11 vols. Barcelona, 1929.
- SANÇ CAPDEVILA, *El santuario de la Bovera*. Tarragona, 1929.
- SANTAMARIA, Joan, *Memòries del Monestir de Sant Pere de la Portella* . Solsona, 1935.
- SERRA VILARÓ, Joan, *Baronies de Pinós i Mataplana. Investigació als seus arxius*, 3 vols. Barcelona, 1930-1950.
- TEXTOS MEDIEVALS. Barcelona, 1930.
- TEXTOS COMENTADOS DE LA ÉPOCA MEDIEVAL . M. Riu; C.Batlle; J.F. Cabestany;

- S. Claramunt; J.M. Salrach; M.Sánchez. Barcelona, 1975.
- UBIETO ARTETA, Agustín, *La documentación de Sigena (1188-1300)*. Saitabi, XV (1966).
- UDINA, Frederic, *El Llibre Blanch de Santes Creus, (Cartulari del siglo XII)*. Barcelona, 1947.
- URGELLIA, revista, *Els documents de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell*. n. 1,9,10, 11,12 i 13.
- USATGES DE BARCELONA. *El Codi a mitjan segle XII*. A cura de Joan Bastardes. Barcelona, 1991.
- USATGES DE BARCELONA I COMMEMORACIONS DE PERE ALBERT, a cura de J. Rovira i Eremengol. Barcelona, 1933.
- VICENS VIVES, J., *Historia de los Remensas (en el siglo XV)*. Barcelona, 1945.
- VILLANUEVA, Jaime, *Viage Literario a las Iglesias de España*, 22 vols. Madrid-Valencia, 1803-1852, vols. VIII al XV.
- VINCKE, Johannes, *Documenta Selecta mutuas civitatis Arago-Cathalaunicae et ecclesiae illustrantia*. Barcelona, 1936.
- ZURITA, Jerónimo de, *Anales de la Corona de Aragón*, edit. A. Ubieto, M^a.D. Pérez y L. Ballesteros, 3 vols. València 1967-1972.

C. BIBLIOGRAFIA

- ABADAL, Ramon d'., *L'abat Oliba, bisbe de Vic, i la seva època*. En "Dels visigots als catalans", 2 vols. Barcelona, 1948.
- *Els primers comtes catalans*. Història de Catalunya: Biografies catalanes. Barcelona, 1958.
 - *La fundació del monestir de Ripoll*. Analecta Montserratensia, IX (1962).
 - *Pere el Cerimoniós i els inicis de la decadència política de Catalunya*. Barcelona, 1972.
- ADROER TESIS, Anna M^a i CATALÀ i ROCA, P., *Càtars i Catarisme a Catalunya*. "Col.lecció Nissaga", n.12. Barcelona, 1996.
- AINAUD DE LASARTE, J., *La "Mare de Déu del Cor" de Valldonzella, restaurada*. AEM., 3 (1966).
- ALBERIGO, Giuseppe, *Historia de los concilios ecuménicos*. Salamanca, 1993.
- ALCOVER, A.; MOLL, F. Borja, *Diccionari català-valencià i balear*. Palma de Mallorca 1927-1962, 10 vols.
- ALEMANY FERRER, Rafael, *Aspectos religiosos y ético-morales de la vida femenina en el siglo XIV a través de "Lo llibre de les dones" de Francesc Eiximenis*, en Angela Muñoz "Las mujeres en el cristianismo medieval. Laya, 5. Madrid, 1989.
- ALOS-MONER, Ramon, *Contribución a la bibliografía del P. Jaume Caresmar*. Butlletí B.C. , IV (1917) 28-36, V. i VI. (1918- 1919) 52-82, i 67-72.
- ALTERMATT, A., *Le patrimoine cistercien: Introduction aux documents historiques, juridiques et spirituels, les plus importants*. CITEAUX, 38 (1988).
- ALTISENT, Agustí, *Notícies socials i econòmiques de Montblanc, La Guàrdia de Prats i la Riba pels voltants del 1200 en els documents de Poblet*, en VIII Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos de Montblanc 1966. Barcelona-Granollers,1967
- *Un poble de Catalunya nova els segles XI i XII: Espluga de Francolí de 1079 a 1200*, AEM, 3 (1966).
 - *San Bernardo, comentarista del Cantar de los Cantares*. AEM.,3 (1966).
 - *Libros y economía en los monasterios de la Edad*. Yermo V, n.1, 1967.
 - *Una postulata de Vallbona "litterata" y con recomendación papal (1255)*. Schola Ceritatis, 49, 1969, p. 111-116.
 - *Dotació de llits per a hospitals cistercens catalans s. XIII*. SM., 12. Abadia Montserrat, 1970.
 - *Notes de cultura i art de Poblet (s. XII-XVII)*. II Col.loqui de la Història Monaquisme Català., Sant Joan de les Abadesses, 1970. vol. II..
 - *Fitxes i Notes d'Arxiu sobre monestirs de monges cistercenques de Catalunya*.

- Sep. d'Estudis Cistercencs, VIII. Barcelona, 1972.
- *Les granges de Poblet al segle XV*. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona, 1972.
 - *Una comunitat femenina a Vimbodí dependent de Poblet*. I Col.loqui del Monaquisme Català. Santes Creus, 1969,. Santes Creus 1970, vol II
 - *Seguint el rastre de Guerau de Jorba i el seu llinatge*. Aplec de Treballs del Centre d'estudis de la Conca de Barberà. Montblanc, 1978.
 - *La consideració del papa Eugeni a Bernat de Claravall*. Introducció. Barcelona, 1989.
 - *Història de Poblet*. Abadia de Poblet, 1974.
 - *Diplomatari de Santa Maria Poblet: 960-1177*. Barcelona, 1993 .
 - *La descentralització administrativa del monestir de Poblet*. Poblet, 1985.
 - *Nuevos datos sobre la economía del monasterio de Poble en el siglo XV*. Cuadernos de Historia Económica de Cataluña, VII (1972).
- ALVAREZ GOMEZ, Jesús, *La clausura como valor permanente del monacato*, "Yermo", 18 (1980), 115-155.
- ALVAREZ PALENZUELA, V.A., *Monasterios cistercienses en Castilla (s/. XII-XIII)*. Valladolid, 1978.
- ALVIRA CABRER, Martín, *12 de Septiembre de 1213. El jueves de Muret*. UB. Barcelona, 2002.
- Agrupació de Muntanyencs Berguedans, *Pels camins del Berguedà*. L' Erol, 9 (1984).
- ANGLADE, J., *La bataille de Muret (12-septembre-1213) d'après la Chanson de la de la Croisade*. Toulouse, 1913, reed. Toulouse, 2002.
- ANGLERILL I VERDAGUER, J.M., *Història de l'Hospital de Berga*. L'Erol, 8 (1984).
- ANCONA, Franca, *Dos místicas medievales: Hadewijch y Beatriz*. A Cuadernos Monásticos, n.101. Madrid, 1992.
- ANZIZU, E., *Fulles Històriques del Real Monestir de Santa Maria de Pedralbes*. Barcelona, 1897.
- ARANA, Maria José, *La clausura de las mujeres. Una lectura teológica de un proceso histórico*. Bilbao, 1992.
- "María Magdalena y las demás mujeres". *La espiritualidad de la Magdalena vivida por las mujeres en la Edad Media*. A fe i teologia en la història. Estudis en honor del Dr. Evangelista Vilanova. Abadia de Montserrat, 1997
- ARRANZ GUZMAN, Ana, *Imágenes de la mujer en la legislación conciliar (siglos XI-XV)*. a "Las mujeres medievales y su ámbito jurídico". Actas de las Segundas Jornadas de Investigación Interdisciplinar. Madrid, UA., 1983.
- ASSEMBLEA INTERCOMARCAL D'ESTUDIOSOS : I Penedès, Conca de Barberà, 1950. *La transhumància de la Vall de Lord*, Manuel Riu i Riu.

- XXIII Assemblea a Berga 1979. *Varis articles*. Estudis del Berguedà, 1 (1982).
- AURELL i CARDONA, Martí, *Les cisterciennes et leurs protecteurs en Provence rhodanienne*. A Les Cisterciens de Languedoc (XIIIe. - XIVE. s.). Cahiers de Fanjeaux, 21 (1986).
- AZCARATE RISTORI, Isabel de, *El origen de las órdenes femeninas de enseñanza y la Compañía de María*. San Sebastián, 1963.
- AZCONA, Tarsicio de, *La elección y reforma del episcopado español en tiempos de los Reyes Católicos*. Madrid, CSIC, 1960.
- *Reforma de religiosas benedictinas y cistercienses de Catalunya en tiempo de los Reyes Católicos*. SM., 9, (1967).
- BADA, Joan i SAMPER, Genís, *Catalonia religiosa*. Barcelona, 1991.
- BAGUE, E.; CABESTANY, J.; SCHRAMM, Percy E., *Els Primers Comtes-Reis*. Història de Catalunya: Biografies catalanes, vol.4. Barcelona 1985 (1960).
- BALARI JOVANY, *Orígenes históricos de Cataluña*. Barcelona, 1899.
- BALLARIN, J.M., *Queralt, Rasos de Peguera*. Barcelona, 1988.
- BARAUT, Cebrià, *Les actes de consagracions d'esglésies del bisbat d'Urgell (s. IX-XII)*. Urgellia, I. Seu d'Urgell 1978.
- *Els documents dels anys 1093-1100, de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell*. Urgellia, 8 (1986-87).
- *Els documents dels anys 1101-1150, de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell*. Urgellia, 9 (1988).
- *La presència i la repressió del catarisme al bisbat d'Urgell (segles XII-XIII)*. Urgellia, 12 (1994-1995).
- *Els inicis de la inquisició a Catalunya i les seves actuacions al bisbat d'Urgell (segles XII-XIII)*. Urgellia, 13 (1996-1997).
- BARRERO GARCIA, Ana M^a, *Los fueros de Sahagún*. AHDE, 42 (1972).
- *El derecho común, el territorial, el general y el común en Castilla, Aragón y Navarra*. En "Diritto comune e diritti locali nella storia dell'Europa". Atti del Convegno de Varenna, 12-15 giugno, 1979. E. 1980.
- BARRIÈRE, Bernadette, *Les abbayes issues de l'érémisme*. A Les Cisterciens de Languedoc (XIIIe - XIVE. s.). Cahiers de Fanjeaux, 21. Toulouse, 1986.
- BASTARDAS, Joan, *Mots fantasmes en el llatí medieval de Catalunya*. Estudis Romànics, VIII (Barcelona, 1966)
- *Sobre la problemàtica dels Usatges de Barcelona*. Discurs llegit a la RADBLB, Barcelona, 1977.

- BATLLE I GALLART, Carme, *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo XV*, 2 vols. CSIC. Barcelona, 1973.
- *L'assistència als pobres a la Barcelona medieval (s. XIII)*. Episodis de la Història. Barcelona, 1987.
 - *Aportacions a la història d'una revolta popular (Barcelona 1285)*. EHM. II, (Barcelona, 1970), p.19-29.
- BAUCELLS I REIG Josep, *Qüestions sobre l'exempció episcopal d'alguns priorats de Barcelona-diòcesi (segle XIV) i del monestir de Sant Cugat del Vallès (segle XI al XIV)*. I Col.loqui d'Història del Monaquisme Català. Santes Creus, 1966. Santes Creus, 1969
- BECEIRO PITA, Isabel, *Educación y cultura en la nobleza (siglos XIII-XV)*. AEM, 21 (1990).
- BERTRAN ROIGE, Prim., *Olga, comtesa d'Urgell*. Urgellia, 1 (1978).
- *La dècima de la diòcesi d'Urgell, corresponent a l'any 1391*. Urgellia, 2 (1979).
 - *La dinastia condal de Urgel desde los orígenes hasta su incorporación a la Corona*. Barcelona 1997.
- BERNAT METGE, *Lo somni*. A cura de Marta Jordà. Barcelona, 1980.
- BINGEN, Hildegarda de, *Scivias: Conoce los caminos*. Traducció de A Castro i Mónica Castro Madrid, 1999.
- BISSON, Thomas N., *El feudalismo en la Cataluña del siglo XII*. Barcelona, 1984.
- *Història de la Corona d'Aragó*. Barcelona, 1988.
- BOFARULL, Jaume, *Códexs catalans de la Biblioteca Provincial de Tarragona*. Revista de Bibliografia Catalana, III (1903).
- BOFARULL i MASCARO, Pròsper, *Los condes de Barcelona vindicados*. Barcelona, 1836, vol. I.
- *Colección de documentos inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón*. 41 vols. Barcelona, 1847-1910.
 - *Carta de Sant Bernat a sa germana*. Traducida por Fr. A.Canals M. de Sagrada Teología. Colección de documentos inéditos del archivo de la Corona de Aragón, tomo 20 "Documentos literarios en antigua lengua catalana. Barcelona, 1847-1910. Ms. n. 264 B.C
- BOLTON, Brenda, *Mulieres Sanctae*, a Susan Stuard: "Women in Medieval Society". Univ. Pennsylvania, 1976, 141-158.
- BOLÒS, Jordi; FÀBREGUES, Miquel, *Sepultures excavades a la roca a les rodalies de Serrateix*. Acta Historica et Archaeologica Medievalia, 3 (1982).
- BOLÓS , Jordi; HURTADO, Víctor, *Atlas Història de Catalunya*. Barcelona, 1984-86.

- BOLÒS i MASCLANS, Jordi, *Aportació al coneixement de la Marca de Berga*, a la XXIII Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos. Berga, 1979. *Estudis del Berguedà*, 1 (1982).
- BOLÒS, Jordi; NUET, J., *Els molins fariners*. Barcelona, 1983.
- BOLÒS, Jordi; PADILLA, Iñaki, *Un molí d'origen medieval. El molinet de Navel*. *Quaderns d'Estudis Medievals*, 1 (1980).
 - *Manifestacions eremítiques a les rodalies de la rotonda sepulcral de Sorba*. *Quaderns d'Estudis Medievals*, 6 (1981).
- BOLÒS, Jordi; PAGES, M., *El monestir de Santa Maria de Serrateix i la parròquia de Sant Pere*. *Quaderns d'Estudis Medievals*, 2 (1980).
- BOLÒS, J.; SERRA, A., *El castell de Blancafort al Berguedà*. *Quaderns d'Estudis Medievals*, 11 (1987).
- BONAVIA JACAS, J. *Itinerari cistercienc*. ABSC. Memórias VI (1952).
- BONIFACIO VIII, *Liber sextus Decretaliu*, Lib. III. Título completo "Clementis Papae V Constituciones. Roma, 1584.
- BONNASSIE, Pierre, *Catalunya mil anys enrera (segles X-XI)*, 2 vols. Barcelona, 1981.
- BORRELL, Joaquim, *Sibi.lla, la plebea que va regnar*. Barcelona, 2001.
- BOSWELL, John, *Cristianismo, tolerancia social y homosexualidad*. Barcelona, 1993.
- BOTET I SISÓ, Joaquim, *Les monedes catalanes*. IES. Barcelona, 1905-1913, 3 vols.
- BOTINES, E.; CABALEIRO, J.; DURAN, M.A., *Les beguines*. Pub. Abadia de Montserrat, 2002.
- BOUTON, Jean de la Croix, *Histoire de l'Ordre de Citeaux*, Fiches Cisterciennes, 3 vols. Westmalle, 1959-1968.
 - *Les moniales cisterciennes. Commission pour l'histoire de l'ordre de Citeaux*. Dir. Jean de la Croix Bouton. Abbaye d'Aiguebelle, 1986, 4 vols.
- BRENOM, Anne, *El veritable rostre dels càtars*. Barcelona, 1998 (1995).
 - *Las mujeres cátaras*. Premià de Mar, 1980.
 - *Los cátaros, hacia una pureza absoluta*. Madrid, 1998
 - *L'hérésie en Languedoc aux XII-XIII. Une religion pour les femmes?*. Le femme dans l'Histoire et la société meridionales (IX-XIX s.) . 66e. CFHLMR, Narbona, 1994. Montpellier, 1995.
 - *Le catharisme dans la famille en Languedoc aux XIII-XIV s. d'après les sources inquisitoriales*, *Heresis*, 28 (1998), reed. Les archipels cathares.

- *Les cisterciens contre l'hérésie, XII-XIII. Des vignes domestiques aux vignes du Seigneur: des croisés dans l'âme*, El Císter, ideals i realitat d'un orde monàstic. Actes del Simposi Internacional sobre el Císter, Valldigna (1298-1998). ed.F. García Oliver, València, 2001.

- BROCÀ, Guillem M. de, *Els Usatges de Barcelona*. Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans, V (Barcelona, 1913-1914).
- *Historia del Derecho de Cataluña, especialmente el civil, y exposición de las Intituciones del Derecho Civil del mismo territorio en relación con el Código civil de España y la Jurisprudencia*. I, Barcelona, 1918.

- BULLARIUM, *diplomatum et privilegiorum sanctorum Romanorum Pontificum*. Augusta Taurinorum., 1861.

- BURNS, Robert Ignatius, *Los hospitales del reino de Valencia en el siglo, XIII*. AEM, 2 (1965).

- BYNUM, Caroline Walker, *Jesus as Mother: Studies in the Spirituality of High Middle Ages*, Berkeley-Los Angeles, Univ. of California Press, 1982.

- CABESTANY FORT, J.F., *Algunes dades sobre l'economia del monestir de Valdonzella (1336-1387)*. Estudis Cistercencs .

- CABRÈ, Montserrat, CARBONELL, Montserrat, RIVERA, Mª Milagros, *La història de les dones*. A L'Avenç, 134 (1990) Barcelona.

- CABRÈ, Montserrat; RIVERA, Milagros; VINYOLES, Teresa, *Les dones a la Catalunya Medieval*, en Més enllà del silenci. Barcelona, 1988.

- CABRÈ i PAIRET, Montserrat, *El monestir de sant Pere de les Puel·les*. Tesina inèdita, UB. 1985.
- "Deodicatae" y "deovotae". *La regulació de la religiosidad femenina en los condados catalanes, siglos IX-XI*, en Angela Muñoz, "Las mujeres en el cristianismo medieval". Laya, 5. Madrid, 1989.

- CABRILLANA, Nicolás, *La crisis del siglo XIV en Castilla. La peste negra en el obispado de Palencia*. "Hispania", 28 (1968), 245-258.

- CAHIERS DE FANJEAUX, Toulouse:
 - 4 (1969), *Paix de Dieu et Guerre Saine en Languedoc au XIIIe. siècle*.
 - 21 (1986), *Les Cisterciens de Languedoc (XIII-XIVe. siècles)*.
 - 23 (1988), *Les femmes dans la vie religieuse de Languedoc (XIII-XIVs.)*.

- CALZADA OLIVERAS, J., *Sant Gregori. Fulls d'història de la parròquia i poble*. Girona, Ajuntament de Sant Gregori, 1986.

- CANAL, J., HOMS, Mª MERCE., *Verntallat i la "Muntanya" remença*. L'Avenç 202,

(1996).

CANIVEZ, J.M., *Statuta Capitulorum Generalium Ordinis Cisterciensis anno 1116 ad annum 1786*, 8 vols. Lovaina, 1933-1941.

CAPPELLI, A., *Cronologia, Cronografia e Calendario perpetuo*. Milà, 1988.
- *Dizionario di Abbreviature latine ed italiane*. Milà, 1990.

CARBONELL-LAMOTHE, Y., *L'abbaye du Vignogoul*. Les Cisterciens de Languedoc (XIIIe. -XIVe. s.). Cahiers de Fanjeaux, 21. Toulouse, 1986

CARESMAR, Jaume, *Anales del Real Monasterio de Bellpuig de las Avellanas, de canónigos regulares premonstratenses en el Principado de Cataluña, su propagación en abadías, prioratos dependientes, sus dotaciones, donaciones, etc.* BC. Ms.372.
- *Historia de Santa Maria del Bellpuig*. Traducció E. Corredera. Balaguer, 1977.
- *Carta al barón de la Linde*. Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada. Igualada, 1979.

CARRERAS CANDI, Francesc, *Ordenanzas para la casa y corte de los reyes de Aragón. Siglos XIII y XIV*. Saragossa, 1906.
- *Rebel·lió de la noblesa catalana contra Jaume I en 1299*. BRABLB, VI. Barcelona 1911-1912.
- *Desenrotllament de l'institució notarial a Catalunya en lo segle XIII*. Miscel·lània Històrica Catalana, II, 1918.
- *Divisions administratives de Catalunya en les èpoques passades*. BRABLB. (Barcelona, 1917-1920).
- *La navegació en el río Ebro. Notas históricas*. Barcelona, 1940.
- *Geografía general de Catalunya*, 6 vols. Barcelona, 1905.

CARTAS DE ABELARDO Y HELOISA. Historia Calamitatum. Traducció C. Peri-Rossi. Barcelona, 1982.

CARTULARI DE POBLET, a cura de l' Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1938.

CARTULARIO DE SANT CUGAT DEL VALLES. A cura de J. Rius Serra. Barcelona, CSIC., 1945-1947.

CASAS I HOMS, J.M., *Elecció d'una abadessa de Valldonzella, l'any 1476*.
I Col·loqui d'Història del Monaquisme Català. Santes Creus, 1966. Santes Creus, 1967, vol. I.
- *Notes sobre l'ensenyament de la gramàtica als monestirs catalans*. II Col·loqui d'Història del Monaquisme Català. Sant Joan de les Abadesses, 1970. Poblet, 1972.
- *L'esperit i el nom de Valldonzella*. Barcelona, 1971.

CASTELLANO I TRESSERRA, Anna, *Les constitucions del Papa Benet XII al monestir de Santa Maria de Pedralbes (1337-1342)*. AST.,67, vol. (1994).
- *Pedralbes a l'edat mitjana. Història d'un monestir femení*. Abadía de Montserrat,

- Barcelona, 1998.
- CASTRILLO, Concepción, *El LIBER MANUALIS DE DHUODA: Una fuente para el estudio de la educación en la Edad Media*, en Cristina Segura “La voz del silencio”. Laya, 9 Madrid 1992.
- CATALUNYA ROMANICA, Dr. Jordi Vigué. 25 vols. Barcelona, 1985-1992.
- CHAUVIN, B. *Ha estat Floriuant una abadia de monges cistercenques*. Cîteaux, 39 (1988)
- CIRLOT, Victoria; GARI, Blanca, *La mirada interior. Escritoras místicas y visionarias en la Edad Media*. Barcelona, 1999
- CIRLOT, Victoria, *Hildegard von Bingen. Vida y visiones*. Madrid, 1997.
- COCHERIL, Maur, *L’implantation des abbayes cisterciennes dans la Péninsule Ibérique*. AEM. I, Barcelona (1964).
 - *L’Antiphonaire de las Huelgas*. Cîteaux, 12 (1961).
 - *Note sur la date de fondation de las Huelgas de Burgos*. Cîteaux, 12 (1961)
 - *Cisterciencia II*. SM.6, (1964)
 - *L’Atlas de l’ordre cistercien*. Cîteaux: Commentarii cistercienses, XVII (1966).
- COLOMER, Ignasi, *Els cent primers mapes del Principat de Catalunya segles XVI-XIX*. Barcelona, 1966.
 - *Els mapes antics de les terres catalanes des de segle XI*. Granollers, 1967.
 - *Ubicació monàstica de la cartologia catalana*. II Col.loqui d’Història del Monaquisme Català. Sant Joan de les Abadesses. Pub. Abadia Poblet, 1972.
- COLUMBÁS, García M., *Els darrers anys de l’eremitori de Montserrat*. I Col.loqui d’Història del Monaquisme català, Santes Creus 1966. Pub. Santes Creus, 1967.
 - *El monacato primitivo*. Madrid, 1974.
 - *Monasterio de Tulebras*. Pamplona, 1987.
- COLL, X.; LLOPIS, M., *Rasos de Peguera i Serra d’Ansija*. Abadia de Montserrat, 1978.
- COL.LOQUI d’Història del Monaquisme català, I. Santes Creus, 1966. Actes. Santes Creus, 1967-1969, 2 vols.
- COL.LOQUI d’Història del Monaquisme català, II. Sant Joan de les Abadesses, 1970. Actes. Abadia de Poblet, 1972, 2 vols.
- COL.LOQUI d’Història del Monaquisme català, III. Bellpuig d’Urgell, 1974..
- CONCILIORUM OECUMENICORUM DECRETA. Istituto per le scienze religiose, Bologna, 1973.
- CONÈIXER LA HISTÒRIA DE CATALUNYA. Vol. 1, AVENTIN-SALARACH, *Dels*

- origens al segle XII*. Vol.2, BATLLE, *Del segle XIII al XV*. Barcelona,1983-1985.
- CONSTITUCIONS I ALTRES DRETS DE CATALUNYA. Barcelona, 1973.
- COROMINES, Joan, *Estudis de toponímia catalana*. Barcelona, 1965-1970, 2 vols.
 - *Entre dos llenguatges*. Barcelona, 1976-1977, 3 vols.
 - *Diccionario crítico etimológico de la lengua castellana*. Barcelona, 1954.
- COSTA, M Mercè, *El monestir de Jonqueres. Història d'un edifici desaparegut*,
 "Cuadernos de Arqueología e Historia de la ciudad", 15 (1973), 95-119.
 - *Las elecciones priorales en el monasterio de Santa María de Junqueres*,
 AEM., 11, (1981).
 - *Les dames nobles de Jonqueres*, en " II Col.loqui d'història del monasquisme
 català", Santes Creus, 1966. Santes Creus, 1967.
 - *Un conflicte monàstic: Valldonzella i Jonqueres*, "Estudis Cistercencs, 9 (1973).
- COSTA I BOFARULL, D., *Memorias de la ciudad de Solsona y de su Iglesia*. Barcelona,
 1959, 2 vols.
- COTTINEAU, L.H., *Répertoire Topo-bibliographique des abbayes et prieurés*. Mácon,
 1937-1939, 2 vols.
- COUTAGNE, Etienne, *Documentos para la historia de la Congregación de la O.C.*
 Cistercium , XV (1963).
- CUADRADA, Coral, *El Maresme Medieval: Hàbitat, Economia i Societat, segles X-XIV*.
 Barcelona, 1988.
- CUVILLIER, Jean Pierre, *Una societat en crisi: la sagrera, la parròquia i el castell de*
Taradell després de la Pesta Negra (1352-1365). AUSA, LXVI-LXVII, (Vic, 1970).
- DALMAU I FERRERES, Rafael, *L'heretgia albigesa i la batalla de Muret*. Episodis
 de la Història. Barcelona ,1996 (1960).
 - *Itineraris pel Berguedà, Ripollès i Garrotxa*. Barcelona, 1960.
- DENZINGER, Henrici, *Enchiridion Symbolorum*. Friburgi, Barcinone, 1952.
- DESCLOT, Bernat, *Crònica*. A cura de Miquel Coll i Alentorn. Barcelona, 1982
- DICCIONARI NOMENCLÀTOR DELS POBLES I POBLATS DE CATALUNYA.
 Barcelona, 1964.
- DIMIER, M.A.,*Chapitres généraux d'abbesses cisterciennes*. CITEAUX,.11 (1960).
 - *O beata solitudo! O sola beatitudo*. CITEAUX, 11 (1960).
 - "*Foulquet ou Foulques de Marseille*".DHGE , XVII, París, 1971.
 - *C'est en 1174, et non en 1175 que saint Bernard fut canonisé*. CITEAUX, 12 (1961)

- DRONKE, Peter, *Las escritoras de la Edad Media*. Barcelona, 1995.
- DUBY, Georges, *Economía rural y vida campesina en el Occidente Medieval*. Barcelona, 1968.
- *El caballero, la mujer y el cura*. Madrid, 1982.
 - *Guerreros y campesinos. Desarrollo inicial de la economía europea, 500-1200*. Madrid, 1983.
 - *La femme au Moyen Age*. Maubeuge, 1990.
- DUFOURCQ, Charles, GUATIER-DALCHE, Jean, *Historia económica y social de la España Cristiana en la Edad Media*. Barcelona, 1983.
- DUODA, *De mare a fill, escrits d'una dona del segle IX. Duoda, comtessa de Barcelona i de Septimània*. Ms. "Liber Manualis" escrit a Usès entre els anys 841 i 843. Traducció de Mercè Otero. Barcelona, 1989. Ms. n.569. BC.
- DURAN CANYAMERES, Fèlix, *Els pasturatges d'estiu del monestir de Santes Creus en el segle XII*. ABSC(Archivo Bibliográfico de Santes Creus) Memoria, I. Santes Creus, 1949.
- DURAN Y SANPERE, A., *El Real Monasterio de Santa María de Pedralbes*. Barcelona, 1921.
- ECHANIZ SANS, María, *El monasterio de Santis Spiritus*. Salamanca, 1995.
- *Espacios de religiosidad de las mujeres dentro de una Orden Militar. La Orden Militar de Santiago (s. XII-SIV)*, en Angela Muñoz, "Las mujeres en el cristianismo medieval". Laya, 5. Madrid, 1989.
 - *Espiritualidad femenina en la Orden Militar de Santiago (s. XII-XV)*. Laya, 7. Madrid, 1991.
 - *María de Zuñiga o la definición de un modelo de vida espiritual dirigido a una comunidad de mujeres*, en Cristina Segura, "La voz del silencio", Laya, 9. Madrid, 1992.
- ECHEVARRIA, L., *En torno a la jurisdicción eclesiástica de la abadesa de las Huelgas*. Revista española de Derecho Canónico, I (1946).
- ECKHART, Maestro, *Tratados y Sermones*. Traduït per M. de Brugger. Barcelona, 1983.
- ECKENSTEIN, Lina, *Women under Monasticism*, Cambrigde Univ. 1896 (reed. New York, 1963).
- EGÈRIA. *Pelegrinatge a Terra Santa*. Codex Aretinus 405. Traducció Sebastià Janeras. Barcelona, 1993.
- EIXIMENIS, Francesc, *Lo llibre de les dones*, 2 vols. Edició crítica de F. Naccarato, UB. Barcelona, 1981.
- *Lo crestià (selecció)*. Edició a cura d'Albert Hauf. Barcelona, 1983.

- ELS CASTELLS CATALANS, Rafael Dalmau, vol. V, Barcelona 1997 (1ª 1976).
- ELS MONESTIRS CISTERCENCOS DE LA VALL DEL CORB. Publ. del Grup de Recerques de Terres de Ponent. Tàrraga, 1989 (1983).
- EPINEY-BURGARD, Georgette; ZUM BRUNN, Emilie, *Mujeres trovadoras de Dios. Una tradición silenciada de la Europa medieval.* Barcelona, 1998.
- EPINOUX, P., *Une réponse à l'hérésie : Dominique et les dominicains*, Berlioz J. (dir.), *Le Pays Cathare. Les religions médiévales et leurs expressions méridionales.* París, 2000 (p.101-121).
- ESCRIVÀ DE BALAGUER, José M., *La abadesa de Las Huelgas.* Madrid, 1944.
- ESPAÑA EREMITICA. *Eremitismo en Lérida.* Josep Lladonosa. "Actas de la VI Semana de Estudios Monásticos. Abadía S. Salvador Leyre, 1963. Analecta Leyerensia . Pamplona, 1970.
- ESPINAS, Josep M. *A peu pels camins de cendra. Viatge al Berguedà.* Barcelona, 1994.
- FARRE I LLORETA; Benet, *Sant Bernat, Monjo de Poblet i màrtir a Alzir i les seves bases documentals.* AST., 67, vol I (1994).
- FELIU DE TRAVY, Ignasi, *El monestir de Santa Maria de Serrateix. Una aproximació a la seva història.* Granollers, 1977.
- FERNANDEZ ESPINAR, R., *La compraventa en el derecho medieval español.* AHDE, 25 (1955).
- FERNANDEZ SERRANO, Francisco. *Cronología de las fundaciones cistercienses catalanas en un manuscrito de Don Fernando de Aragón, arzobispo de Zaragoza.* II Col.loqui d'Història del Monaquisme Català. Sant Joan de les Abadesses, 1970. Pub. Abadía de Poblet, 1972.
- FERRER I MALLOL, M.Teresa, *El patrimoni reial i la recuperació dels senyories jurisdiccionals en els Estats catalano-aragonesos a la fi del segle XIV.* AEM. 7 (1970).
- FINKE, Heinrich., *Acta Aragonensia*, 3 vols. Berlín-Leipzig, 1908-1923.
- FLICHE, A., *La réforme grégorienne.* París-Lovaina, 1924, 3 vols.
- FLOREZ, E. , *España Sagrada. Teatro, geografía y historia .* 52 vols., Madrid 1746-1918. vol. 24,25,28, 43,45,46 i 47.
- FLUVIÀ, Armand de, *Els primitius comtats i vescomtats de Catalunya: cronologia de comtes i vescomtes.* Barcelona, 1989.

- FONT RIUS, J. M., *Orígenes del régimen municipal de Cataluña*. AHDE, (Madrid, 1945-1946).
- *El desarrollo general del derecho en los territorios de la Corona de Aragón (siglos XII-XIV)*. VII Congreso de Historia de la Corona de Aragón. Ponencias. (Barcelona, 1962).
 - *Jaime I y la municipalidad de Barcelona*. Universitat. Barcelona, 1977.
 - *Cartas de población y franquicia de Cataluña*. 2 vols. Barcelona, 1969.
 - *Estudis sobre els drets i institucions locals a la Catalunya Medieval*. Barcelona, 1985.
- FORT I COGUL, E., *Sant Francesc d'Assís i Santes Creus*. SM., 2 (1960).
- *Regesta documental de Sant Bernat Calvó com abat de Santes Creus*. SM.11 (1969).
 - *La congregación ciesterciense de la Corona de Aragón y Navarra: aspectos de su gestación a través de documentos de Santes Creus*. Yermo, 8 (1970).
 - *La Inquisició i Ramon Llull*. Episodis de la història, n. 168. Barcelona, 1972.
 - *L'eremitisme a Catalunya Nova*, *Studia Monastica*, 7 (1965), p.63-126.
 - *El senyoriu de Santes Creus*. Barcelona, 1972.
 - *Notícies Històriques de Santes Creus*. (Ms. Baluze 239, de la Biblioteca Nat. París). Santes Creus. BAB, n. 17, vol II (1963).Barcelona, 1964.
 - *El pretès monestir d'Ancosa*, I Col.loqui d'Història del Monaquisme català, Santes Creus 1966. Santes Creus, 1967.
 - *Llibre de Santes Creus*. Barcelona, 1967.
 - *El priorat cistercenc d'Eula (Perpinyà)*. II Col.loqui d'Història del Monaquisme Català. Sant Joan de les Abadesses, 1970. Pub. Abadia de Poblet, 1972.
- FRAGO, Pilar, *Els Hospitalers al Berguedà*. Tesina U.B. 1988.
- FREEDMAN, P., *Assaig d'història de la pagesia catalana (segles XI-XV)*. Barcelona, 1988.
- FUGUET, Joan, *Templers, Trobadors i Càtars*. L'Avenç, 148 (1991).
- GAIBROIS DE BALLESTEROS, Mercedes, *María de Molina. Tres veces reina*. Madrid, 1967.
- GALIANA CHACON, J.P., *La extracción social de las religiosas en la baja edad media valenciana*. Santes, Monges i Fetilleres. Espiritualitat Femenina Medieval. València, 1991.
- GALLIFA, Francesc, *La iglesia de Valldaura y su venerada imagen*. 2 vols.Manresa, 1898.
- GARCÍA DE CORTAZAR Y RUIZ DE AGUIRRE, José Angel, *El dominio del monasterio de San Millán de la Cogolla (siglos X a XIII)*. Salamanca, 1969.
- GARCÍA GALLO, Alfonso, *Historia del derecho español*. Madrid, 1943, 2 vols.

- *Manual de Historia del Derecho Español*,. Madrid, 1974
- GARCÍA Y GARCÍA, Antonio, *El Concilio IV de Letrán (1215) y sus comentarios*. Traditio, 14 (1958).
- GARCÍA LARRAGUETA, S., *La Orden de San Juan en la crisis del imperio hispánico del siglo XII*. Hispania, 12 (1952), p. 483-524.
- *El gran priorato de Navarra de la Orden de San Juan de Jerusalén (siglos XII-XIII)*, 2 vols. Pamplona, 1957.
- GARCÍA OLIVER, F., *Desenfrenades e incorregibles dones. Els monestirs femenins a la ciutat valenciana medieval*. Santes, Monges i Fetilleres. Espiritualitat Femenina Medieval. València, 1991.
- GARCÍA ORO, José, *La reforma de los Religiosos españoles en tiempos de los Reyes Católicos*. Valladolid, 1969.
- *Cisneros y la reforma del clero español en tiempos de los Reyes Católicos*. Madrid, CSIC, 1971.
- GARCÍA SANZ, Arcadi, *El Censal*. Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura, XXXVII (Castelló, 1961).
- *Contractes comercials vigatans de principis del segle XIII*. AUSA, IV, n. 43,(Vic,1963).
- *La noció de "L'Orde" en el monaquisme català antic (segle IX-XIII)*. . II Col.loqui de la Història del monaquisme català. Sant Joan de les Abadesses, 1970 vol.II.
- GARCÍA VILLOSLADA, Ricardo, (dir.) *Historia de la Iglesia en España II: 1. La Iglesia en la España de los siglos VIII-XIV*. Madrid, 1982.
- GARÍ, Blanca, *El linaje de los Castellvell en los siglos XI y XII*. MEDIEVALIA, Monografias, 5. UAB. Bellaterra, 1985.
- GARÍ, Blanca, CIRLOT, Victoria, *La mirada interior: Escritoras místicas y visionarias en la Edad Media*. Barcelona, 1999.
- GAUTIER-DALCHÉ, Jean, *La peste noire dans les États de la Couronne d'Aragon*. "Bulletin Hispanique" LXIV (Bordeus, 1962).
- GAVIN, Josep M. *Inventari d'Esglésies de Catalunya*. Barcelona, 1985.
- GIMPEL, Jean, *La revolución industrial en la Edad Media*. Barcelona, 1981.
- GIROU, J., *Simon de Montfort, du Catharisme à la conquête*. París, 1953.
- GLOSSARIUM MEDIAE LATINITATIS CATALONIAE*. Voces latinas y romances documentados en fuentes catalanas. A cura de M. Bassols, J.Bastardas. UB. CSIC, (1906-1980).

- GOLOBARDES VILA, Miquel, *Els remenses dins el quadre de la pagesia catalana fins el segle XV*. Perelada, 1970, 2 vols.
- GONZALEZ DE FAUVE, M. Estela, *Santa María de Aguilar de Campoo (siglos XII-XV). En torno a la crisis de un monasterio premonstratense*. AEM, 18 (1987).
- GONZALVO I BOU, *L'arxiu del monestir de Poblet*. AST., 67, (1994).
- GONZALVO I BOU, G. i SALAS FLOTATS, M., *Guillem IV de Cervera, cavaller i monjo de Poblet*. AEM., 28 (1998).
- GOÑI GAZTAMBIDE, J., *La reforma de los Premostratenses*. a Hispania Sacra, 13 (1960).
- *La vida eremitica en Navarra*, Separata Príncipe de Viana (1965).
- GRAN ATLAS DE ESPAÑA. Barcelona, 1989, 7 vols.
- GRAN ENCICLOPEDIA CATALANA, R. Alberch, J. Clarà, M. de Bolós, 15 vols. Barcelona, 1969-1980.
- GRAN GEOGRAFIA COMARCAL DE CATALUNYA, J.M.Gasol i A. Pladevall, Barcelona, 1993.
- GRANJA CID, M^a del Mar, *Las mujeres sabias II (siglos III-XVI)*. Al-Mudayna, Laya, 15, Madrid, 1995.
- *Mujeres, espiritualidad franciscana y feminismo en la Castilla renacentista*. Salamanca, 2003.
- GRASSOTTI, Hilda, *Hacia las concesiones del señorío con "mero y mixto imperio"*. en "Estudios en Homenaje a don Claudio Sánchez Albornoz en sus 90 años, III, 113-150.
- *Pro bono et fidei servitio*. CHE, n. 33-34 (1961).
- "*Facere guerram et pacem*". *Un deber del que no estaban exentas las Ordenes Militares*. AEM, 11 (1981).
- GUAL CAMARENA, M., *Los aranceles de la Corona de Aragón, en los siglos XIII. VI*, CHCA (Madrid, 1959).
- *El hospedaje hispano medieval*. AHDE, 32 (1962).
- *Para un mapa de la sal hispana en la Edad Media*. "Homenaje a Jaime Vicens Vives", I. Barcelona, 1965.
- *El comercio de las telas en el siglo XIII hispano*. AHES, I (Madrid, 1967).
- *Orígenes y expansión de la industria textil lanera catalana en la Edad Media*. "Atti della II Settimana di Studio de Storia Economica Francesco Datini", (Florença, 1976).
- GUARNIERI, Romana, *Nec domina, nec ancilla sed socia*. En Women and men in spiritual cultur, XIV. Haya, 1986.

- GUERREAU-GELABERT, Anita, *El sistema de parentesco medieval, sus formas (real/ espiritual) y la dependencia con respecto a la organización del espacio*, en “Relaciones de poder, de producción y parentesco en la Edad Media y Moderna, 87-107. Madrid, CSIC, 1989.
- GUGLIELMI, Nilda, *La viuda tutora (Italia Centro y del Norte. Siglos XIII-XV)*. AEM,18 (1987).
- GUICHARD, Pierre, *L'Historie religieuse de Valence s/. XIII*. AEM., 5 (1968).
- GUIRAUD, Jean, *Les registres d'Urban IV*, 4 vols. París, 1899-1958.
- *Les registres de Gregoire X (1271-1276)*. París, 1906.
- GUITERT i FONTSERÉ, Joaquim, *Real Monasterio de Poblet*. Barcelona, 1926.
- HADEWIJCH DE AMBERES, *El lenguaje del deseo. Poemas de Hadewijch de Amberes*. Edició i traducció de María Tabuyo. Madrid, 1999.
- HAMDANI-al, Betty, *Los frescos y el ábside principal de San Quirce de Pedret*. AEM, 8 (1972-1973).
- HEINRICH, Mary Pia, *The Canonesses and Education in the Early Middle Ages*. Washington, 1924.
- HERNANDO, J., *Tratado sobre la licitud del contrato de compraventa de rentas personales y redimibles. Bernat de Puigcercós, o.p.(sigloXIV)*. AHAM, 10. U.B. Barcelona, 1989.
- *El “Tractat d'Usura” de Francesc Eiximenis*. Barcelona, 1985.
- HILTON, Rodney, *Conflicto de clases y crisis del feudalismo*. Barcelona, 1988.
- HINOJOSA, Eduardo, *Orígenes y vicisitudes de la pagesía de remensa en Cataluña*. BRABLB, Barcelona, 1902 y CSIC, Madrid, 1955.
- *La pagesía de remensa en Cataluña*. Madrid, 1903.
- *El régimen señorial y la cuestión agraria en Cataluña durante la Edad Media* Madrid, 1905, y CSIC 1955.
- HISTÒRIA de la imatge de la Mare de Déu del, Monestir de Santa Maria de Valldonzella: 1237-1987*. Arxiu Diocesà de Barcelona, 1988.
- HOMENAJE a fray Justo Pérez de Urbel*. Abadía de Silos, 1976, 2 vols.
- HOMENAJE a Jaime Vicens Vives*. Barcelona, U.B., 1965-1967, 2 vols.
- HOMENATGE a la memòria del prof. Dr. Emilio Sáez*. Barcelona, U.B., 1989.
- HUCH, R., *Notes històriques de la ciutat de Berga*. Barcelona, 1955.

- HUICI MIRANDA, Ambrosio, *Colección Diplomática de Jaime I el Conquistador: 1217-1274*. València 1916-1922, 3 vols.
 - *Documentos de Jaime I de Aragón I (1216-1236)*. València, 1976.
- IBAÑEZ LERIA, Pilar, *El monasterio de Santa María de Junqueras. Estudio histórico y colección diplomática (1212-1389)*. Barcelona, U.B., Tesis de licenciatura inédita, 1966.
 - *La fundación y primera época del monasterio de Junqueras (1212-1389)*. AEM., 11 (1981).
- IGLÉSIAS I FORT, Josep, *Index elemental de matèries i punts de vista geogràfics per a facilitar l'estudi d'una localitat catalana*. I Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos, Penedès i Conca d'Odena. Martorell, 1950.
 - *El poblament de Catalunya durant els segles XIV i XV*. En el VI CHCA. Madrid, 1959.
 - *El fogaje de 1365-1370. Contribución al conocimiento de la población de Cataluña en la segunda mitad del siglo XIV*. Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona, XXXIV (Barcelona, 1962).
 - *La reconquesta de las valls de l'Anoia i el Gaià*. Barcelona, 1963.
- JANAUSCHER, Leopoldo, *Originum cisterciensium*. Viena, 1877, vol 1
- JAUME I, *Crònica o Llibre dels Fets*. A cura de Ferran Soldevila. Barcelona, 1982.
- JEDIN, HUBERT, *El Concilio de Trento en su última etapa*. Barcelona, 1965.
 - *Historia del Concilio de Trento*. Pamplona, 1981, 4 vols.
- JESUS, V.M. de, *Santa Teresa y la clausura Papal, a Monte Carmelo*, 78 (1970).
- JUNYENT, Eduard, *Jurisdiccions i privilegis de la Ciutat de Vich*. Patronato de Estudios Ausonenses, (Vic, 1969).
 - *El comtat de Berga en els segles X i XI*. Berga, 1973.
 - *Història de la catedral de Vic: segles IX-X*. Vic, 1980-1984.
 - *Diplomatari de Bernat Calvó, abat de Santes Creus i bisbe de Vic*. Reus, 1956.
 - *Diplomatari de la catedral de Vic: segles IX-X*. Vic, 1980-1984.
- KELLY-GADOL, Joan, *Did women had a Renaissance?. A "Becoming visible. Women in European History*. Boston, 1977.
- KEHR, Paul, *El Papat i el Principat de Catalunya fins a la unió amb Aragó*. 1926, traducció catalana de R. d'Abadal, EUC, t. XII-XV, Barcelona, 1927-1930.
 - *Papsturkunden in Spanien. I Katalonien. II Navarra und Aragon*. Berlín, 1926-1928.
- KERN, H., *La peste negra y su influjo en la provisión de los beneficios eclesiásticos*. VIII CHCA, I (València, 1969).

- KIRSHNER, Julius; WEMPLE, Suzanne, *Women in the Medieval World. Essays in Honor of John H.*, Oxford, 1985.
- KOCH, Gottfried, *La donna nel catarismo e nel valdismo medievali*, en “Medievo ereticali” 245-275.
- KLÜPPEL, Ludwig, *El régimen de la monarquía catalano-aragonesa a finals del segle XIII*. Revista Jurídica de Cataluña, XXXV (1929), XXXVI (1930).
- LABAL, Paul, *Los cátaros: Herejía y crisis social*. Barcelona, 1988 (1ª 1984).
- LACARRA, J.M., *Documentos para el estudio de la reconquista y repoblación del valle del Ebro*. Estudios de Edad Media de la Corona de Aragón, II (1946), III (1949), V (1952).
- *Las Cortes de Aragón y Navarra en el siglo XIV*. AEM, 7(1970-1971).
- LA CONDICION DE LA MUJER EN LA EDAD MEDIA*. Actas del Coloquio celebrado en la Casa de Velázquez, 1984. Madrid, 1986
- LA FE CATÓLICA. Textos doctrinales de la Iglesia*. Presenta G. Dumeige. Barcelona, 1964.
- LA VOZ DEL SILENCIO (siglos VIII-XVIII)*. I, Laya n.9, Madrid, 1992; II, Laya n. 11, Madrid, 1993.
- LALIENA CORBERA, C., *El Císter en el valle medio del Ebro: repoblación y roturaciones en el dominio del monasterio de Rueda*. AEM, 16 (1986).
- LALINDE ABADÍA, Jesús, *Los pactos matrimoniales catalanes*. AHDE, XXXIII, 1963.
- *La Gobernación General de la Corona de Aragón*. Madrid CSIC, 1963.
- *La jurisdicción real inferior en Catalunya (corts, veguers, batlles)*. Ayuntamiento de Barcelona: Museo de Historia. Barcelona, 1966.
- *Las instituciones catalanas en el siglo XIV*. AEM., 7 (1970-1971).
- *Derecho histórico español*. Barcelona, 1974.
- *Los fueros de Aragón*. Zaragoza, 1976.
- *Las mujeres en las ciudades medievales*. Madrid, Univ. Autónoma, Seminario de Estudios de la Mujer, 1984.
- *Las mujeres medievales y su ámbito jurídico*. Madrid, Univ. Autónoma, Seminario de Estudios de la Mujer, 1983
- LAS MUJERES EN EL CRISTIANISMO MEDIEVAL*, Laya n.5, Madrid, 1989
- LAS SABIAS MUJERES: EDUCACION, SABER Y AUTORÍA (siglos III-XVII)*, Laya n. 13, Madrid, 1994. Laya n. 15, Madrid 1995.
- LASA, J., *Tejiendo Historia: Las Seroras, freiras y beatas*. Aranzazu III (1966).

- LAWRENCE, C.H. *El monacato medieval*. Madrid, 1999 (original 1984).
- LECLERCQ, J et GÁRTNER, S. *S. Bernard dans l'histoire de l'obéissance monastique*. AEM, 2 (1965).
- LECLERCQ, Jean, *Problèmes de l'eremitisme*. SM., 5 (1963)
- *Comment vivaient les frères convers*. AC., 21, (1965).
 - *Études sur Saint Bernard et le texte de ses écrits*. ASOC., 9 (1953).
 - *Le Cloître est-il une prison?*. Revue d'Ascétique et de Mystique, 47 (1971).
 - *La femme et les femmes dans l'oeuvre de Saint Bernard*. Paris, 1982.
 - *Cisterciennes et filles de S. Bernard a propos des structures variées des monastères de moniales au Moyen Age*. SM., 32. Abadia de Montserrat, 1990.
 - *S. Bernard et les débuts de l'ordre cistercien*. SM., n.34. Abadia Montserrat, 1992.
 - *Le témoignage de Guillaume de Malmesbury sur S. Étienne Harding*. SM. 36 (1994).
- LEDESMA RUBIO, María Luisa, *Templarios y Hospitalarios en el Reino de Aragón*. Zaragoza, 1982.
- LE GOFF, Jacques, *Herejías y sociedades en la Europa preindustrial*. Madrid, 1987.
- LEKAI, L.J., *Los cistercienses. Ideales y realidad*. Barcelona 1967.
- LE ROY LADURIE, Emmanuel, *Montaillou, village occitan: de 1294 à 1324*. Paris Gallimard, 1982 (1975).
- LERNER, Gerda, *The Creation of Patriarchy*. Nueva York-Oxfors, 1986.
- LES TROBAIRITZ. *Poetes occitanes del segle XII*. Version poétiques d'Alfred Badia i. Magda Bogin. Barcelona, 1976.
- LEYSER, H., *Hermits ant the New Monasticism*. A "Study of Religious Communities in Western Europe 1000-1150". Londres, 1984.
- LIBER FEUDORUM MAIOR*. A cura de F.Miquel Rosell. CSIC, Barcelona, 1945-1947, 2 vols.
- LINAGE CONDE, Antonio, OLIVER, Antonio, *Las órdenes religiosas en la Baja Edad Media*. A Ricardo GARCIA VILLOSLADA (dir.) "Historia de la Iglesia en España" II, 2º, 125-172.
- LINAGE CONDE, Antonio, *Algunas manifestaciones feministas del monacato medieval*. en "Mujeres del absoluto", 1986, ps. 103-158.
- *El Císter femenino*, en Ricardo GARCIA VILLOSLADA (dir.) "Historia de la Iglesia en España", II, 1º, 364-366.
 - *Fontevrault o la exaltación monástica de la mujer*, en R. GARCIA VILLOSLADA (dir.), "Historia de la Iglesia en España", II, 1º, 369-372.
- Los orígenes del monacato benedictino en la península ibérica*. León, 1973, 3 vols.

- *Nostalgias eremíticas en Silos*. SM.,34 (1992).
 - *El monacato femenino entre la clausura y la peregrinación: en torno a Egeria*. SM. n. 34 (1992).
- LINEHAN, Peter, *La carrera del obispo Abril de Urgel: la Iglesia española en el siglo XIII*. AEM., 8 (1972-1973).
- *La Iglesia española y el papado en el siglo XIII*. Salamanca, 1975.
- LLADONOSA I PUJOL, Josep., *El real monasterio de Santa Maria de Vallbona (1157-1957)*. Lleida, 1973 (1957).
- *Marchands toulousains a Lérida aux XII et XIII siècles*. "Annales du Midi", t. LXX, 1958.
 - *El Montsant i els ermitans*. ASM.,IX, Miscel.lània A. Albareda I. Abadia Montserrat, 1962.
 - *Eremitismo en Lérida*. A "España eremítica". Actas de la IV Semana de Estudios Monásticos . Abadía S.Salvador de Leyre, 1963. Analecta Leyerensia. Pamplona, 1970.
 - *El monestir de Santa Maria de Vallverd (Tragó de Noguera)*. Notes per a la seva Història. II Col.loqui d'Història del Monaquisme Català. Sant Joan de les Abadesses, 1970. Pub. Abadia de Poblet, 1972.
- LLIBRE DE FUNDACIONS (SANTES CREUS). A Santes Creus, 18 (1963).
- LLINARES, Armand, *Note sur le climat intellectuel en France à l'époque de Raymond Lulle*. AEM III, (1966).
- LLULL, Ramon, *Llibre d'Evast e Blanquerna* . Segle XIII. A cura de Maria Josepa Gallofré. Barcelona, 1994 (1982).
- LOPEZ DE MENESES, Amanda, *Documentos acerca de la Peste Negra en los dominios de la Corona de Aragón*. EEMCA. Estudios de Edad Media de la Corona de Aragón, VI, (Saragossa, 1953-1955).
- *Una consecuencia de la peste negra en Cataluña: el pogrom de 1348*. Sefarad XIX (Madrid-Barcelona, 1959).
- LUTTRELL, Anthony , *Los hospitaleros de Aragón y la peste negra*. AEM. III, (Barcelona, 1966).
- MACKAY, Agnus, *Las mujeres en el cristianismo medieval*. Madrid, 1989.
- McLAUGHLIN, Eleanor, *La presenza della donna nei movimenti ereticali*, en Michela PEREIRA, "Né Eva né Maria", 63-71.
- McNAMARA, JoAnn, WEMPLE, Suzanne, *The Power of Women Through the Family in Medieval Europe, 500-1100*, en Mary ERLER, Maryanne KOWALESKI, "Women and Power in the Middle Ages", 83-101.

- McNAMARA, JoAnn, *A New Song: Celibate Women in the First Three Cristian Centuris*, "Women and History", 6/7 (1983).
- MADOZ, Pasqual, *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de Ultramar*, 16 vols. Madrid 1840-1850.
- MADURELL MARIMON, J.M., *Las fargas pirenaicas. Notas para su historia*. Pirineos, VIII, 25, Saragossa, 1952.
- *Els molins paperes a Catalunya. Notes per a la seva localització*, a Homenatge a Jaume Vicens Vives. Barcelona, 1967.
 - *Miscel.lania de notes històriques*. Estudi Cistercencs. Germandat Valldonzella. Barcelona, 1976.
- MAGLI, Ida, *Monachesimo femminile*, en Liliana CASTALDI, Serena CARUSO, "L'altra faccia della storia (quella femminile)". Messina-Firenze, 1975.
- MANRIQUE, Andrés, *La Regla de San Agustín en España durante los primeros siglos de su existencia*, a "Ciudad de Dios", 182 (1969).
- MANSELLI, Raoul, *La chiesa e il francescanismo femminile*, en "Movimento religioso femminile e francescanismo", 240-261.
- MANSILLA, Demetrio, *La documentación pontificia hasta Inocencio III (965-1216)*. Roma, 1955.
- *La documentación pontificia de Honorio III (1216-1227)*. Roma, 1965.
- MANUSCRITS DELS "SACRAE CATHALONIAE ANTIQUITATIS MONUMENTA", ELS, del P. Jaume Pasqual, Butlletí de la Biblioteca de Catalunya, V (1918-1919). Ms.729.
- MARAVALL, José Antonio, *Franciscanismo, burguesía y mentalidad precapitalista: la obra de Eiximenis*. VIII CHCA, I (València, 1969).
- MARCA, Petrus de, *Marca hispanica sive limes hispanicus, 817-1258*. (París: Baluze, 1688). Barcelona, 1972.
- MARQUÈS, J.M. *La investigació de la història religiosa de Catalunya als arxius*. AST., 67 (1994).
- MARQUÈS CASANOVAS, J. *Col.lecció diplomàtica de Sant Daniel (924-1300)*. Barcelona, 1997.
- MARTIN, José Luis, *Nacionalización de la sal y aranceles extraordinarios en Cataluña (1365-1367)*. AEM. III (Barcelona, 1966)
- *Diezmos eclesiásticos s. XII-XIII*. Actas de las I Jornadas de Metodología Aplicada a la ciencia de la Historia.
 - *Derechos eclesiásticos de la Orden de Santiago y distribución de los beneficios económicos (1170-1224)*. AEM, 11 (1981).

- MARTINELL, Cèsar, *El Monestir de Santes Creus*. Barcelona, 1929.
- MARTINENGO, Mariri, *Las Trovadoras, poetisas del amor cortés*. Cuadernos inacabados, n. 28, Madrid, 1997.
- MARTINEZ, J.E.; FERRANDO, I.; SOBREQUES, S.; BAGUÉ, E., *Els descendents de Pere del Gran. Alfons el Franc, Jaume II. Alfons el Benigne*. Història de Catalunya. Biografies Catalanes, vol.6. Barcelona, 1954.
- MARTORELL I TRABAL, Francesc, *Manuscrits dels pares Caresmar, Pasqual i Martí a la Biblioteca del convent de franciscans de Balaguer*. Estudis Universitaris Catalans, XII (1927).
- MAS, DOMENECH, Josep, *Notes històriques del monestir de Santa Maria de Valldonzella de Barcelona*. BABLEB, I (1901-1902).
 - *Notes històriques del bisbat de Barcelona*, 12 vols. Barcelona, 1906-1915.
- MASOLIVER, Alexandre, *Origen y primeros años de la Congregación cisterciense de la Corona de Aragón (1616-1634)*. Poblet, 1973.
 - *Història del monaquisme català*. Abadía de Montserrat, 1981, 3 vols.
 - *Roberto, Alberico y Esteban Harding: los orígenes del Císter*. SM ,6 (1984).
- MATEU Y LLOPIS, Felipe, *La moneda española*. Barcelona ,1946.
 - *Glosario hispánico de numismática*. Barcelona, 1956.
- MELLONI, Alberto, *Los siete concilios papales medievales*. En “Historia de los concilios ecuménicos”. Salamanca, 1993.
- MENÉNDEZ PIDAL, J., *Sellos españoles en la Edad Media*. Madrid ,1921.
- MERTON, Thomas, *Ouverture et Clôture*, Collectanae Cisterciense (1970).
- MESTRES I GODES, Jesús, *Els templers*. Barcelona, 1996.
 - *Els càtars. Problema religiós, pretext polític*. Barcelona, 1994.
- METZ, René, *La donna nelle fonti del diritto canonico medievale*. En “Nè Eva nè Maria. Condizione femminile e imagine della donna nel medioevo, de Michaela Pereira. Bologna, 1981.
 - *La femme et l'enfant dans le droit canonique medieval*. Londres, 1985.
 - *Les conditions juridiques de la consecration des vierges dans la liturgie latine. Des origines a nos jours*. Revue de droit canonique, 1 (1951).
- MINGUEZ FERNANDEZ, José María, *El dominio del monasterio de Sahagún en el siglo X. Paisaje agrario, producción y expansión económica*. Salamanca, 1980.
- MIQUEL ROSELL, Francesc, *Liber Feodorum Maior*, 2 vols. CSIC, Barcelona, 1945.

- *Inventario general de Manuscritos de la biblioteca de la Universidad de Barcelona.*
- *Catàleg dels llibres manuscrits de la biblioteca del monestir de Sant Cugat del Vallès existents a l'arxiu de la Corona de Aragón,* Barcelona, 1928-1932.
- *Regesta de Letras pontificias del Archivo de la Corona de Aragón. Sección Cancillería Real (Pergaminos).* Madrid, 1948.

MIRET i SANS, Joaquim., *Investigació històrica del vescomtat de Castellbó.* Barcelona, 1900.

- *Los vescomtes de Cerdanya, Conflent i Bergadà.* “Memorias de la RABLB”, t. VIII, 1901.
- *La casa condal d'Urgell en Provenza,* BRABLB, t. II, 1903.
- *La princesa griega de Lascari condesa de Pallars.* Revue Hispanique, X, (1903).
- *Sempre han tingut bech les oques: Apuntacions per la història de les costums privades.* Barcelona, 1905-1906.
- *Itinerario del rey Pedro I de Cataluña, II de Aragón (1196-1213).* BRABLB, IV (1907-1908).
- *Les Cases dels Templers i Hospitalers a Catalunya.* Barcelona, 1910.
- *Aplech de documents dels segles XI-XII per l'estudi de la llengua catalana.* BRABLB. VI, 1911-1912.
- *Antics documents en llengua catalana.* Barcelona, 1915.
- *Itinerario de Jaume I el Conqueridor.* IEC. Barcelona, 1918.

MITRE HERNANDEZ, E., *Textos y documentos medievales: Análisis y comentarios.* Barcelona, 1992.

MIURA ANDRADES, José María, *Algunas notas sobre las beatas andaluzas,* en Angela Muñoz, “Las mujeres en el cristianismo medieval”. Laya, 5. Madrid, 1989.

- *Beatas y beaterios andaluces en la Baja edad Media. Su vinculación con la Orden de Predicadores,* en “V coloquio Internacional de Historia Medieval de Andalucía”.
- *Formas de vida religiosa femenina en la Andalucía medieval: emparedada y beata,* en Angela Muñoz, “Religiosidad femenina: Expectativas y realidad”. Laya, 7. Madrid, 1991.

MONCADA, Lluís, *Episcopologio de Vich.* Barcelona, 1891-1904, 2 vols.

MONFAR i SORS, Diego, *Historia de los Condes de Urgel.* Colección de documentos inéditos del Archivo de la Corona de Aragón, vol. IX-X i XI. Barcelona, 1853.

MONSALVATJE I FOSSAS, Francesc, *Notícias Históricas del condado de Besalú.* Colección diplomática del condado de Besalú, 26 vols. Olot-Girona, 1889-1919.

- *El obispado de Elna,* vol. IV. Olot, 1915.

MORAL, Tomás, *Hacia una historia de las Huelgas de Burgos,* “Yermo”, 3 (1965).

- *Los premonstratenses en España.* A Hispania Sacra, 21 (1968).

MORETA VELAYOS, Salustiano, *El monasterio de San Pedro de Cardeña. Historia de un dominio monástico castellano (902-1338).* Salamanca, 1971.

- *Rentas monásticas en Castilla: problemas de método*. Salamanca, 1974. Acta Salmantina, 79.

- MOREY REY, *Antropònims a Barcelona s/. XIV-XV*. EHM., III, 1970.

- MORRIS, Joan, *The Lady was a Bishop. The Hidden History of Women with Clerical Ordination and the Jurisdiction of Bishops*. Nueva York, 1973.

- MOURET, D.; BOUTON, J.de la C., *Convers et converses des moniales cisterciennes aux XIIIe. et XIVe. siècles*. Les Cisterciens de Languedoc (XIIIe -XIVe. s.). Cahiers de Fanjeaux, 21. Toulouse, 1986.

- MOVIMENTO RELIGIOSO FEMMINILE E FRANCESCANISMO NEL SECOLO XIII*. "Atti del VII Convegno Internazionale. Assisi, 13-15, ottobre, 1979". Asís, 1980.

- MOXO, Salvador de, *Las desamortizaciones eclesiásticas del siglo XVI*. AHDE, 31 (1961).

- MUJERES DEL ABSOLUTO. El monacato femenino. Historia , insituaciones, actualidad. XX Semana de Estudios Monásticos*, Abadía de Silos, 1986.

- MUNDÓ, Anscari M., *Entorn de les famílies dels bisbes Oliba de Vic i Oliba d'Elna*. BRABLB., XXVIII (Barcelona, 1959-1960) .
 - *Regles i observances monàstiques a Catalunya*. II Col.loqui d'Història del Monaquisme Català, Sant Joan de les Abadesses, 1970.Pub. A. Poblet, 1974, vol.2.
 - *El Concili de Tarragona de 1180: dels anys dels reis francs als de l'encarnació*. AST., 67 (1994), vol. I.

- MUNTANER, Ramon, *Crònica*. A cura de Marina Gustà.Barcelona, 1979, 2 vols.

- MUÑOZ, A.; SEGURA, C., *El trabajo de las mujeres en la Edad Media*. Asociación Cultural Al-Mudayna. Madrid, 1988.

- MUÑOZ FERNANDEZ, Angela, *Las mujeres en el cristianismo medieval. Imágenes teóricas y cauces de actuación religiosa*. Madrid, 1989.
 - *Mujer y experiencia religiosa en el marco de la santidad medieval*. Madrid, 1988.
 - *Las mujeres en los ámbitos institucionales de la religiosidad laica: las cofradías devocionales castellanas (s.XV-XVI)*, en Angela Muñoz y Mª Mar Graña, "Religiosidad femenina: Expectativas y realidad (s. VIII-XVIII)". Laya, 7, Madrid, 1991.

- MURARO, Luisa, *Guglielma e Maifreda. Storia di un'eresia feminista*. Milán, 1985. *Guillerma y Maifreda. Historia de una herejía feminista*. Barcelona, 1997.

- MUTGÉ, Josefina, *Trigo sardo en Barcelona durante el reinado de Alfonso el Benigno*. VIII CHCA, III (València, 1973).
 - *Algunes notes sobre Alfons el Benigne i l'Orde de la Mercè de Barcelona*. AEM, 11 (1981).
 - *Alfons el Benigne i el monestir de Santes Creus (1327-1336)*. AEM. n. 14 (1984).

- *Relaciones entre Alfonso II y el Monasterio de Santes Creus*. A VII Congreso de Historia de la Corona de Aragón, vol. I. Barcelona, 1962.
- NASH, Mary, i varies autores *Més enllà del silenci*. Barcelona 1988.
- NEEL, Carol, *The Origins of the Beguines*. Sings, 14, 2 (1989).
- NELLI, S., *Esclarmonde de Foix*. Cahiers d'Études Cathares, 24 (1982).
- *Le Languedoc et le Comte de Foix. Le Roussillon*. París, 1958.
 - *Le Catharisme vu à travers les troubadours*. CAHIERS FANJEAUX , 3 (1968)
 - *La vie quotidienne des cathares en Languedoc au XIII siècle*. París, 1969, trad. esp. *La vida cotidiana de los cátaros*. Barcelona, 1984.
- NOUVELLE ENCYCLOPÉDIE CATHOLIQUE "THEO". París, 1989
- NIERMEYER, J.F., *Mediae Latinitatis Lexicon Minus*. Leiden, 1976.
- ORLANDIS ROVIRA, José, *La prenda como procedimiento coactivo en nuestro Derecho medieval (Notas para un estudio)*. AHDE, 14 (1942/43), P. 81-183.
- *Sobre la elección de sepultura en la España medieval*. AHDE, 20 (1950), p.5-49.
 - *Los monasterio dúplices españoles en la Alta Edad Media*", AHDE, 30 (1960), 49-88.
 - *"Traditio corporis et animae" en las iglesias y monasterios de la Alta Edad Media*, AHDE, 24 (1954), 95-279.
 - *Las congregaciones monásticas en la tradición suevo-gótica*. AEM.,1 (1964).
 - *Estudios sobre Instituciones Monásticas Medievales*. Pamplona, 1971.
- ORTI I GOST, *El forment a la Barcelona baixmedieval. Preus, mesures i fiscalitat. (1283-1345)*. AEM, 22. Barcelona 1992.
- *Renda i fiscalitat en una ciutat medieval. Barcelona, segles XII-XIV*. Barcelona, CSIC, 2000.
- ORTS MOLINES, J.LL., *El ideal de religiosidad femenina en el Blanquerna de Ramon LLull*, en Angela Muñoz, "Las mujeres en el cristianismo medieval. Laya, 5. Madrid, 1989.
- PARISSE, Michel, *Les chanoinesses séculières, en "Aspects de la vie conventuelle aux XIe. et XIIe. siècles, Saint Etienne"*. Cahiers d'Histoire, 20 (1975), 145-150.
- *Les nonnes au Moyen Age*. Le Puy, 1983.
- PASQUAL, Jaume, "*SACRAE CATHALONIAE ANTIQUITATIS MONUMENTA*", B.C., Ms. 729, 11 vols.
- *El antiguo obispado de Pallás, en Cataluña, sacado de la obscuridad y tinieblas en que estuvo embuelto por muchos siglos*. B.C. Tremp, 1785.
 - *Carta del P.D. J. Pascual al Marqués de Capmany*. Barcelona, 1837.B.C.
- PASTOR DE TOGNERI, Reyna, *La sal en Castilla y León. Un problema de la*

- alimentación y del trabajo y una política fiscal (siglos X-XIII)*. “CHE”, 37-38 (1963).
- *Historia de las familias de Castilla y León y su relación con la formación de los grandes dominios eclesiásticos (siglos X-XIV)*. “CHE”, 43-44 (1967).
 - *Conflictos sociales y estancamiento económico en la España medieval*. Barcelona, 1973.
 - *Resistencias y luchas campesinas en la época del crecimiento y consolidación de la formación feudal Castilla y León, siglos X-XIII*. Madrid, 1980.
 - *Relaciones de poder, de producción y parentesco en la Edad Media y Moderna*. Madrid, CSIC, 1990.
- PASTOR, Ludovico, *Historia de los Papas desde fines de la Edad Media*. Roma 1928-1943, 13 vols. Barcelona, 1911.
- PAULÍ MELÉNDEZ, Antoni, *Santa Maria de Valldonzella*. Barcelona, 1972.
- *El real monasterio de San Pedro de las Puellas de Barcelona*. Barcelona, 1945.
 - *El Real Monasterio de Nuestra Señora de Alguaire y San Juan de Jerusalén*, Barcelona, 1951.
- PEDRALS, Xavier, *Mossèn Joan Serra Vilaró*. L'Erol, n.28 (1989).
- PERE III EL CERIMONIÓS, *Crónica*. A cura d'Anna Cortadellas. Barcelona, 1995.
- PEREIRA, Michela, *Né Eva né Maria. Condizione femminile e immagine della donna nel Medioevo*. Bolonia, 1981.
- PEREZ-EMBID WAMBA, Javier, *El Císter en Castilla y León. Monacato y dominios rurales (s. XII-XV)*. Salamanca, 1986.
- *El Císter femenino en Castilla-León. La formación de los dominios (s. XII-XIII)*, en “En la España Medieval”, V, vol 2. Madrid, 1986.
 - *Violencias y luchas campesinas en el marco de los dominios cistercienses castellanos y leoneses en la Edad Media*, en “El Pasado Histórico de Castilla y León, 1. Edad Media”, 161-178.
- PEREZ DE TUDELA, Isabel, *La condición de la viuda en el medioevo castellano-leonés*, en “Las mujeres en las ciudades medievales”, 87-101.
- *Violencias y luchas campesinas en el marco de los dominios cistercienses castellanos en la Edad Media*. I Congreso de Historia Castilla-León 1983.
 - *La mujer castellano-leonesa en pleno medioevo. Perfiles literarios, estatuto jurídico y situación económica*, en “Las mujeres medievales y su ámbito jurídico”. Actas de las Segundas Jornadas de Investigación Interdisciplinaria. Madrid, UC, 1983.
 - *María en el vértice de la Edad Media*. A Las Mujeres en el cristianismo medieval. Al-Mudayna, Laya n.5. Madrid, 1989.
- PEREZ DE URBEL, Justo, *Benedictinas*, en DHEE, I, 205-206.
- PERNOUD, Régine, *Leonor de Aquitania*. Madrid, 1969.

- *La reine Blanche*, París, 1972.
- *Eloísa y Abelardo*. Madrid, 1973.
- *La mujer en el tiempo de las catedrales*. Barcelona, 1980.
- *Hildegarda de Bingen. Una conciencia inspirada del siglo XII*. Barcelona, 1998.

PIQUER, R.M., *La clausura de las monjas*. SM., 38 (1996).

- PIQUER I JOVER, J.J., *Santa María de Vallbona. Guía històrica descriptiva del monestir cistercenc i poble*. Lleida, 1957, inèdit, Ms.n.2762,B.C.
- *Els monestirs cistercencs de dones de la Corona d'Aragó, segle XIX. Reformes de signe positiu promogudes pels monjos de l'Orde exclaustrats*. A Miscelanea Populetana. Poblet, 1966, vol. I
 - *Notícies sobre fundacions femenines cistercenques a Catalunya. (Extrestes de la "Monestirologia" inèdita del P. Caresmar)*. A I. Col.loqui d'història del Monasquisme Català. Santes Creus, 1966". Santes Creus, 1967, vol. I.
 - *Normes metodològiques per a la redacció del "Monasticon Cataloniae"*. A "I. Col.loqui d'història del Monasquisme Català. Santes Creus, 1966. Santes Creus, 1967, vol. II.
 - *Etapas progresivas de la vida cisterciense. (Ensayo sobre litúrgica y usos de los monasterios de monjas)*. En AST., vol. XL, Barcelona, 1967.
 - *El Senyoriu de Verdú*. En "Boletín Arqueológico". Tarragona, 1967-1968.
 - *L'expansió monàstica femenina a Catalunya durant els segles XII i XIII*. AST, XLV. Barcelona, 1973.
 - *Abaciologi de Vallbona, 1153-1977*. Santes Creus, 1978.
 - *Cartulari de Vallbona*. Barcelona, 1977-1978.
 - *Catalunya cistercenca. Petit intent de localitzar els cenobis cistercencs catalans*. Barcelona, 1967.

PIZAN, Christine de, *La ciutat de les Dames*. Traducció: Mercè Otero, Barcelona, 1990.

- PLADEVALL, Antoni, *Els monestirs catalans*. Vitòria,1974.
- *Conflictes entre exempcions monàstiques i drets episcopals*. "I. Col.loqui d'Història del Monasquisme Català. Santes Creus, 1966". Santes Creus, 1967.
 - *Sibil.la de Saga. Perfil biogràfic de la darrera amiga de Jaime I*. Barcelona, 1973.
 - *Ermessenda de Carcassona, comtessa de Barcelona, Girona i d'Osona*. Col.lecció Comtes de la Vall de Marlès. Barcel.lona 1975.

PONS GURÍ, Josep M., *Un fogatjament desconegut de l'any 1358*. BRABLB, XXX (Barcelona, 1963-1964).

- *Constitucions Conciliars de Tarragona*. AST.,47 (1974) i 48 (1975).

PORETE, Margarita, *El espejo de las almas simples*. I l'anònim *Hermana Katrei*. Traducció y estudi: Blanca Garí i Alicia Padrós-Wolff. Barcelona, 1995.

POU Y MARTI, J.M., *Visionarios, Beguinos y Fraticelos Catalanes (Siglos XIII-XIV)*. Madrid, 1991, reed. (1. ed. Vic 1930).

- *Conflictos entre el Pontificado y los reyes de Aragón en el siglo XIII.*, Sacerdozio e

- Regno sa Gregorio II a Bonifacio VIII.. *Miscellanea Historiae Pontificiae*, XVIII, 56. Roma, 1954.
- POWER, Eileen, *Medieval English Memories*. Cambridge University, 1922.
- *Mujeres Medievales*. Madrid, 1979.
- PUIG, Lluís; ROCA, Encarna, *Fundamentos del Derecho Civil de Catalunya*, I. Barcelona, 1984.
- PUIGDEVALL, N., *Història de la comunitat cistercenca de Cadins (1169-1992)*. Girona, 1992.
- PUIG FERRETÉ, Ignasi M., *La casa comtal de Pallars, senyora de Berga i de la baronia de Mataplana, als segles XII-XIV*. A la XXIII Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos, Berga 1979. *Estudis del Berguedà*, 1 (1982).
- *El monestir de Santa Maria de Gerri*. Barcelona, 1991, 2 vols.
- *Pariatges entre els abats de Gerri i els comtes del Pallars Sobirà i de Foix, dels segles XIV i XV*. *Urgellia*, II (1979).
- *El cartoral de Santa Maria de Lavaix. El monestir durant els segles XI-XIII*. La Seu d'Urgell, 1984.
- PUJOL TUBAU, Pere, *Documents en vulgar dels segles XI, XII i XIII procedents del bisbat de la Seu d'Urgell*. Biblioteca Filològica de IEC., I (1913).
- RÁBADE, M Pilar, *Las mujeres en las ciudades medievales*. AEM, 16 (1986).
- RACITI, G., *Isaac de l'Etoile et son siècle*. CITEAUX, 12 (1961).
- RAURELL, Frederic, *El Càntic dels Càntics en els segles XII i XIII. Lectura de Clara d'Assís*. Barcelona, 1990.
- RAVINA, Manuel, *Documentos de Pallars en el Archivo Duque de Medinaceli*. Miscel.lania de estudios dedicados al prof. A. Marin Ocete, II, 1974.
- REGLA DE SANT BENET. Public. Abadia de Montserrat. Barcelona, 1981.
- RELIGIOSIDAD FEMENINA: EXPECTATIVAS Y REALIDAD. Laya, 7. Madrid 1991.
- REQUESENS, Estefania, *Cartes íntimes d'una dama catalana del s. XVI*. Pròleg, transcripció i notes de Maite Guisado. Barcelona, 1988.
- RIERA MELIS, A, amb M.BECERRA, A.CURTO, B.GÓMEZ, J.R.RUIZ i P. TUTUSAUS, *La societat catalana baixmedieval davant els sismes. I: Els terratrèmols de 1373*. AEM, 16 (1986).
- RIERA I MELIS, Antoni, *Sistemes alimentaris i estructura social a la Catalunya de l'Alta Edat Mitjana*, en "Alimentació i societat a la Catalunya Medieval", 1-26. Barcelona,

- 1993-1994.
- *Estructura social y sistemas alimentarios en la Cataluña bajomedieval*. AHAM. 14-15. Barcelona, 1993-1994.
- RIERA I SANS, Jaume, *El cavaller i l'alcajota*. Barcelona, 1987.
- RIQUER, Martí de, *La lírica de los Trovadores*. Barcelona, CSIC, 1948.
- *Resumen de la literatura provenzal trovadoresca*. Barcelona, 1948.
 - *Història de la literatura catalana. De mitjan segle XII a la decadència*. Barcelona, 1964, vol. I, II i III.
 - *Guillem de Berguedà. Estudio histórico, literario y lingüístico*. Abadia de Poblet, 1971, 2 vols.
 - *Les poesies del trobador Guillem de Berguedà. Text, traducció, introducció i notes*. Barcelona, 1996.
 - *La poesia d'Alfons, dit el Cast*. VII Congrés d' Història de la Corona d'Aragó. Barcelona, 1962 .
 - *Presència trovadoresca en la Corona d'Aragó*. AEM, 26-2 (1996).
- RIU I RIU, Manuel, *Revisión del problema adopcionista en la diócesis de Urgel*. AEM., 1 (1964).
- *Esquema metodològic per a l'estudi d'un monestir*. "I Col.loqui d'Història del Monaquisme Català. I. Santes Creus, 1967, vol. I.
 - *Santa Maria de Montbenet. Notes documentals d'un antic monestir cistercenc de monges radicats a Berga*. Miscel.lania Populetana. Poblet, 1966.
 - *El monaquisme Catalán en el siglo XIV*. AEM, 7, (1970-1971).
 - *Aspectes socioeconòmics de història monàstica. Notes metodològiques*. "II Col.loqui d'Història del Monaquisme Català. Poblet 1970". Poblet, 1972.
 - *Las comunidades religiosas del antiguo obispado de Urgell (siglos IX-XVI)*. Univ. Barcelona, 1961, presentació, resumen i conclusió de tesis doctoral inèdita..
 - *Formación de las zonas de pastos veraniegos del monasterio de Santes Creus en el Pirineo durante el siglo XII*. Santes Creus, n.14 (1961) 1962.
 - *Aportación a la organización gremial de la industria textil catalana en el siglo XIV*. "VII Congreso de Historia de la Corona de Aragón" I (Barcelona, 1964).
 - *Els Capbreus, font important per a la història socio-econòmica dels senyorius laics i eclesiàstics: dos exemples catalans del s. XVII, referents al monestir cistercenc de Santa Maria de Montbenet*. Colegio Notarial de Barcelona. Estudios y Documentos los Archivos de Protocolos, V, "Miscelànea en honor de J.M.Madurell i Marimón", Barcelona, 1977.
 - *Les rendes dels monestirs i de les canòniques del bisbat d'Urgell a la fi del segle XIII*. Urgellia, 1 (1978).
 - *Alguns costums funeraris de l'Edat Mitjana a Catalunya*. Discurs d'ingrés a la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona. R.A.B.L.B., 1983.
 - *L'Eremitisme entorn de Sant Llorenç prop Bagà*. L'Erol, 5 (1983).
 - *La vila de Berga i els Berguedans a la darrer part del s. XIV*. U.B.Barcelona, 1989.
 - *El misteriós castellberguedà i els vescomtes de Berguedà*. L'Erol, 34, (1991).
- RIUS I SERRA, J., *Cartulario de Sant Cugat del Vallès*. Barcelona, CSIC, 1946, 3 vol.

- RIVERA GARRETAS, Milagros, *La encomienda, priorato y la villa de Uclés en la Edad Media (1174-1310). Formación de un señorío de la Orden de Santiago*. CSIC. Madrid-Barcelona, 1985.
- *Los ritos de iniciación en la Orden Militar de Santiago*. AEM, 12 (1982).
 - *El dot i el lloc de la dona a la societat medieval*, L'Avenç, 48 (1982).
 - *Dret i conflictivitat social de les dones a la Catalunya prefeudal i feudal*. En Mary Nasch, "Más enllà del silenci. Les dones a la història de Catalunya. Barcelona, 1988.
 - *La historiografía sobre las mujeres en la Edad Media. Un estado de la cuestión*, en "Homenaje a la memoria del prof. dr. Emilio Sáez", 1989.
 - *Modelos de participación de las mujeres en la vida económica bajomedieval: "Le livre des Trois Vertus" de Christine de Pizan (1364-1430)*, en "La donna nella economia", Prato, Istituto Datini, 1990.
 - *Religiosidad para mujeres/religiosidad para hombres: sexo y género en el modelo monástico de Fructuoso de Braga (siglo VII)*, en Angela Muñoz, "Las mujeres en el cristianismo medieval". LAYA, 5. Madrid, 1989.
 - *Textos y espacios de mujeres. Europa, siglo IV-XV*, Barcelona, 1990.
 - *La "Admiración de las Obras de Dios" de Teresa de Cartagenay La Querella de las mujeres*, en Cristina Segura, "La voz del silencio I (siglos VIII-XVIII)". LAYA, n. 9. Madrid, 1992.
 - *El monacato femenino (siglos VIII-XIII)*, a "Els monestirs catalans a l'entorn de l'any mil". Museo d'Història de Catalunya, 1999.
- ROMERO, Juan Ramón, *Los monasterios en la España medieval*. Madrid, 1987.
- ROVIRA I SORIANO, *Els orígens de Vallbona de les monges en un manuscrit de la Biblioteca Nacional de París*. Tarragona, 1991.
- ROVIRA I VIRGILI, *Història Nacional de Catalunya*. 7 vols. Barcelona, 1922-1927.
- RUBIO, José Antonio, "*Donationes post obitum*" y "*donationes reservato usufructo en la Edad Media de León y Castilla*". AHDE, 9 (1932).
- RUBIO, J.; ALÓS, R. d'.; MARTORELL, F., *Inventaris inèdits de l'Orde del Temple a Catalunya*. Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans. Barcelona, 1907.
- RUIZ DOMENECH, Enric, *L'estructura feudal i sistema parentiu de la aliança*. Barcelona, 1985.
- RUIZ ROIG, Teresa, *Las cátaras: una reflexión sobre oralidad y escritura*. Duoda, 7 (1994) Barcelona.
- RUSCONI, Roberto, *L'espansione del francescanismo femminile nel secolo XIII*, en "Movimento religioso femminile nei secolo XIII", 266-313.
- SADA, J. de, *Definiciones de la Congregación cisterciense de las Coronas de Aragón y Navarra*. Pamplona, 1797.

- SAINZ DE LA MAZA, Regina, *La Orden de Santiago en la Corona de Aragón. La encomienda de Montalbán (1210-1327)*. Zaragoza, CSIC, 1980.
- *El monasterio santiagouista de San Pedro de la Piedra en Lérida*, AEM, 11 (1981).
 - *La Orden de Santiago en la Corona de Aragón, II. La encomienda de Montalbán bajo Vidal de Vilanova (1327-1357)*. Zaragoza, CSIC, 1988.
- SALLENT I BATLLÓ, V., *Peguera: UN POBLE DESAPAREGUT*. L'EROL, 11 (1984)
- SALRACH, Josep M.; DURAN, Eulàlia, *Història dels Països Catalans. Dels orígens a 1714*, 2 vols. Barcelona, 1982.
- SAN BERNARDO, *OBRAS COMPLETAS*, 11 vols. Barcelona, 1929.
- SANAHUJA, P., *Historia de la seráfica Provincia de Cataluña*. Barcelona, 1959.
- *El monestir dels Framenors de Berga*. Barcelona 1931. i *Analecta Sacra Tarraconensia*, XI, Barcelona, 1935.
 - *Història d'Ager*. Lleida, 1961.
- SANÇ CAPDEVILA, *El monestir de Santa Maria de Vallsanta i Bovera*. Ms de L'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona, p.1 a 8.
- *El Santuario de la Bovera*. Tarragona, 1929.
- SANCHEZ LLAMA, Iñigo, *La escritura de mujer en la Edad Media*, en Cristina Segura "La voz del silencio". Laya, n.9. Madrid 1992.
- SANCHEZ MARTINEZ, Manuel, *El naixement de la fiscalitat d'Estat a Catalunya (segles XII-XIV)* Univer Girona, 1995.
- SANCHEZ MARTINEZ i ORTÍ, P., *La Corona en la gènesis del sistema fiscal municipal en Catalunya (siglos XIII-XIV)*. Col.loqui sobre "Corona, municipios y Fiscalidad en la Baja Edad Media", Lleida, 1995.
- SANS I TRAVÉ, J.M^a., *El procés dels Templers catalans*. Barcelona, 1990
- *Precedents i orígens del monestir de Santa Maria de Vallbona (1154-1185)*. Lleida, 2002.
- SANTAMARIA ROVIRA, Joan, *Memòries del Monestir de Sant Pere de la Portella i de tot el seu abadiat i baronia*. (Solsona ,1935). La Quar, 1986.
- SANTANDREU, M.D., *Els castells del Berguedà en un document de 1309*. A XXIII Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos, Berga, 1979. *Estudis del Berguedà*, 1 (1982).
- *L'Ordre Militar de Sant Joan de Jerusalem al Berguedà*. L'Erol, 15 (1986).
- SARRET I ARBÓS, J., *Història religiosa de Manresa: eglésies i convents*. Manresa, 1924.

SEGURA , Cristina; MUÑOZ, Angela, *El trabajo de las mujeres en la Edad Media Hispana*. Madrid, Asociación Cultural Al-mudayna, 1988.

SEGURA GRAIÑO, Cristina, *Las mujeres en el medioevo hispano*. Cuadernos de Investigación Medieval. n.2 (1984).

- *Fuentes para hacer una historia de la religiosidad de las mujeres*. En Angela Muñoz, "Religiosidad femenina: Expectativas y realidad", Laya, 7. Madrid, 1991.
- *Legislación conciliar sobre la vida religiosa*. En Angela Muñoz, "Las mujeres en el cristianismo medieval". Laya, n.5. Madrid, 1989.

SERRA I CLOTA, A., *La religiosidad femenina en el mundo rural catalán en la Baja edad media*. Asociación Cultural Al-Mudayna, Laya, 5. Madrid, 1989.

SERRA POSTIUS, Pere, *Historia Eclesiástica del Principado de Cataluña, principalmente en lo que pertenece en gloria y obsequio de MARIA SANTISSIMA* Ms. 186-197, 12 toms, U.B. finals segle XVII inicis XVIII. Tomo 3, 8,10,11.

SERRA I PUIG, EVA, *El règim senyorial: recomposició del sistema feudal*. L'AVENÇ, 26 (1980).

- *Els cereals a la Barcelona del segle XIV*. Alimentació i Societat a la Catalunya Medieval. Barcelona, 1988.

SERRA ROTÉS, R.; SANTANDREU, M.D. *Dels camins romans a les carreteres asfaltades*. L'Erol, 9 (1984).

SERRA ROTÉS, Rosa, *Els arxius de les masies del Berguedà*. En La Història i els joves historiadors Catalans. Barcelona, 1986.

- *Els templers al Berguedà*. L'Erol, 5 (1986)
- *Les dones del Berguedà davant la llei i l'església*. L'Erol, 26, (1987).
- *El Castell de Merola (Puig-reig)*. L'Erol, 33 (1991).

SERRA I VILARÓ, Joan, *Baronies de Pinós i Mataplana. Investigació als seus arxius*. Barcelona 1930-1950, 3 vols.

- *La família de San Bernardo Calvó en Tarragona*. Boletín Arqueológico (Tarragona) IV, 49-50 (1955).
- *Historia de Cardona*, 4 vols. Tarragona, 1962-1968.

SITJES i MOLINS, Xavier, *Les esglésies pre-romàniques de Bages, Berguedà i Cardener*. Manresa, 1977.

SCHMITT, Jean-Claude, *Mort d'une hérésie. L'Eglise et les clercs face aux béguines et aux béghards du Rhin supérieur du XIV au XV siècle*. París, 1978.

SOBERANAS I LLEO, AMADEU J., *Notes bibliogràfiques sobre Santes Creus*. En I Col.loqui d'història del monaquisme català Santes Creus 1966. Santes Creus, 1969, vol. II.

SOBREQUES I CALLICÓ, J. i SOBREQUÉS VIDAL, s., *La "peste negra" en la Península Ibèrica*, AEM., 7 (1970-71).

- *La nobleza catalana en el siglo XIV*. AEM., 7 (1970-1971).
- *La guerra civil catalana del segle XV. Estudis sobre la crisi social i econòmica de la Baixa Edat Mitjana*. 2 vols. Barcelona, 1973.
- *Història de la producció del dret català fins al dret de nova planta*. Girona, 1978.

SOBREQUES I VIDAL, Santiago, *Els Grans comtes de Barcelona*. Història de Catalunya. Biografies Catalanes, vol. 2. Barcelona, 1985 (1960).

- *El compromís de Casp i la noblesa catalana*. Barcelona, 1973.
- *Els barons de Catalunya*. Història de Catalunya. Biografies Catalanes, vol.3. Barcelona, 1989 (1970).

SOLÀ I COLOMER, Xavier, *Guia del nucli històric de Sant Feliu de Pallarols*. Sant Feliu de Pallarols, 2002.

SOLDEVILA, Ferran, *Jaume I, Pere el Gran*. Història de Catalunya. Biografies Catalanes. vol. 5, Barcelona, 1980 (1955).

- *A propòsit del servei de bovatge*. AEM., 1, Barcelona, 1964.
- *Les quatre grans cròniques*. Barcelona, 1971.

SOLE SABARÍS, Lluís, *Geografia de Catalunya*. Barcelona, 1964.

SOLSONA CLIMENT, Francina, *Pergamins de Vallbona de les Monges a l'AHN. de Madrid*. I Col.loqui d'Història del monaquisme català, Santes Creus, 1966. Santes Creus, 1967, vol. 1.

SUAREZ BELTRAN, Soledad, *Las "emparedadas" de Oviedo. Una aportación al estudio de la religiosidad popular en la Baja Edad Media*. AEM, 15 (1985).

TASIS I MARCA, Rafael, *Pere el Cerimoniós i els seus fills*. Història de Catalunya. Biografies Catalanes, vol.7. Barcelona, 1957.

TERRADES I SABORIT, Ignasi, *La importància dels Arxius de les Masies per a la història de Catalunya*. L'Erol, 10, (1984).

- *El món històric de les masies*. Barcelona, 1984.

TEXTOS MEDIEVALS. Barcelona, 1930.

TEXTOS COMENTADOS DE LA EPOCA MEDIEVAL. M. Riu; C. Batlle ; J. F. Cabestany; S. Claramunt; J.M. Salrach; M. Sánchez. Barcelona, 1975.

TORRES BALBAS, L., *Inventaire et classification des monastères cisterciens espagnols*. Actes du Congrès d'Histoire de l'Art tenu à Paris en 1921. PARÍS, 1924.

- TRENCHS ODENA, Josep, *La archidiócesis de Tarragona y la peste negra: los cargos de la catedral*. VIII CHCA, I (València, 1969).
- *Las tasas apostólicas y el "gratis" papal en la 1ª mitad del siglo XIV*. AEM, 7 (1970-1971).
 - *El monasterio de Ripoll y la peste negra de 1348*. Anales del Instituto de Estudios Gerundenses, XXI (1972-1973).
- TREPAT, Cristòfol, A., *L' hora del Cister (Santes Creus, Poblet, Vallbona)*. Barcelona, 1991.
- UBIETO ARTETA, Agustín, *El real monasterio de Sigena (1188-1200)*. Anubar, Valencia, 1966.
- *Documentos de Sigena*. Valencia, 1972
- UDINA ABELLÓ, Antoni M., *La successió testada a la Catalunya medieval*. Barcelona, 1984.
- UDINA MARTORELL, Federic, *El archivo Condal de Barcelona en los siglos IX-X. Estudios críticos de sus fondos*. Barcelona, CSIC, 1951.
- *El llibre Blanc de Santes Creus (cartulari del siglo XII)*. Barcelona, 1947.
 - *Documents cabdals per la Història de Catalunya*. Barcelona, CSIC., 1985.
- UNIVERSIDAD DE CAMBRIDGE, *Historia económica de Europa*. Vol. I, *La vida agraria en la Edad Media*. Vol. II, *El comercio y la industria en la Edad Media*. Vol. III, *Organización y política económica en la Edad Media*. Madrid, 1967.
- URGELLIA, *Els documents de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell*. N. 9,10,11,12,13.
- USATGES DE BARCELONA. *El Codi a mitjan segle XII*. A cura de Joan Bastardes. Barcelona, 1991.
- USATGES DE BARCELONA. *I COMMEMORACIONS DE PERE ALBERT*, a cura de J. Rovira i Ermengol. Barcelona, 1933.
- VALERA, Elisa i VINYOLES, Teresa, *Religiosidad y moral social en la práctica diaria de las mujeres de los últimos siglos medievales*, en Angeles Muñoz "Religiosidad femenina: Expectativas y realidad (s. VIII -XVIII). LAYA, 7 Madrid, 1991.
- VAN DAME, J.B., *Documenta pro Cisterciensis Ordinis historiae ac iuris studio*. Westmalle, 1959.
- *Les pouvoirs de l'abbé de Citeaux au XIIIe. et XIIIe*. AC, 24 (1968).
 - *Instituta Generalis Capituli*. CITEAUX, 12 (1961).
- VAN DER MEER, Frédéric, *Atlas de l'Ordre Cistercien*. Paris-Amsterdam- Brusel.les, 1965.

- VENTURA I SUBIRATS, Jordi, *Pere el Catòlic i Simó de Monfort*. Barcelona, 1960.
- *El catarismo en Cataluña*. BRABLB, XXVIII, (1959-1960).
 - *Alfons el Cast. Primer comte-rei*. Barcelona, 1961.
 - *El catarime i valdesia als països catalans*. CHCA, VII, 1962.
 - *Els heretges catalans*. Barcelona, 1963.
 - *Pere el Catòlic i Simó de Monfort. La veritat sobre la croada albigesa i el fidel somni occitano-català*. Bibliografía Biográfica Aedos, 24. Barcelona 1960. reed. Barcelona, 1996.
- VERDEYEN, P., *Le procès d'inquisition contre Marguerite Porete et Guiard de Cressonesart (1309-1310)*. Revue d'Histoire Ecclésiastique, 81 (1986).
- VICENS VIVES, Jaume, *Historia de los Remensas (en el siglo XV)*. Barcelona, 1945.
- *El gran sindicato remensa (1488-1508). La última etapa del problema agrícola catalán durante el reinado de Fernando el Católico*. CSIC, Madrid, 1954.
 - *Historia económica de España*. Barcelona, 1977.
- VIGUÉ, Jordi; BASTARDES, Albert, *Monuments de la Catalunya Romànica, I, El Berguedà*. Barcelona, 1978.
- VILA SALA, A., *Notícia històrica de la vila de Prats de Rei*. Manresa, 1900.
- VILA I VALENTÍ, J., *Homes i camins a la comarca d'Igualada*. I Assemblea Intercomarcal del Penedès i la Conca de Barberà, 1950. Martorell, 1951
- *El mas catalán. Una creació prepirenaica*. Actas III Congreso Internacional de Estudios Prepirenaicos (Saragossa, 1963).
- VILADÉS i LLORENS, Ramon, *Santuaris del Berguedà*. L'Erol, 23 (1986).
- VILALATA i SURÓS, J., *El camí ral de Castellar de N'Hug*. L'Erol, 6,(1983).
- VILAR, Pierre, *Catalunya dins l'Espanya moderna*. Barcelona, 1964, 2 vols.
- VILARDAGA i CAÑELLAS, J., *Historia de Berga y breves noticias sobre la comarca*. Barcelona, 1890.
- VILLANUEVA, Jaime de, *Viage literario a las Iglesias de España*, 22 vols. Madrid-València, 1803-1852, vols. VIII, IX, X, XI, XII, XIII, XIV, XV.
- VILLEGAS, Francesc, *El monestir de Santa Maria de Valldaura i el claustre de les caputxines*. A la Gazeta de Manresa (9 de maig 1981).
- VILLENA, Isabel de, *Vita Christi*. Biblioteca d'Autors Valencians. València, 1986.
- VINCKE, Johannes., *Documenta selecta mutuas civitatis Aragonis-Cathalaunicae et Ecclesiae relationes illustrantia*. Barcelona, 1936.
- *Gregori IX*, AST., 15 (1936).

- *Los familiares de la corona aragonesa alrededor del año 1300*. AEM.,1 (1964).
- *Estado e Iglesia en la historia de la Corona de Aragón en los siglos XII,XIII y XIV*. CHCA, (1962), I.
- *La remuneración de los inquisidores aragoneses en los siglos XIII-XIV*. AEM, 13 (1983).

VINYOLES I VIDAL, Teresa, *Les Barcelonines a les darreries de l'Edat Mitjana*. Barcelona, 1976.

- *Unes notes sobre les marginades a Barcelona als segles XIV i XV*. Acta Medievalia,2 (1981).
- *Cartes d'una catalana del segle XIV al seu marit*. Miscel.lània Aramón Sierra. Barcelona, 1984.
- *El rebost, la taula i la cuina dels frares barcelonins al 1400*. A AEM. Alimentació i societat a la Catalunya medieval. Annex 20. Barcelona.
- *Religiosidad y moral social en la práctica diaria de las mujeres de los últimos siglos medievales*. A Religiosidad femenina: expectativas y realidades (ss.VIII-XVIII). Laya n. 7, Madrid 1991.
- *El discurso de las mujeres medievales sobre el amor*, en Cristina Segura, "La voz del silencio", I. Laya, 9.Madrid,1992.
- *Deutes, tors i injúries d'una comtessa de Pallars. Reflexions sobre la mentalitat feudal*. AHAM. 14-15. Barcdelona, 1993-1994.
- *Alimentació i ritme del temps a Catalunya a la baixa Edat Mitjana*. A I Col.loqui d'Història de l'Alimentació a la Corona d'Aragó: Edat Mitjana. Lleida.

VIVES I MIRET, Josep, *L'escriptori del Monestir de Santes Creus. Projectió literària i emplaçament*. SM.,1 (1959).

VOG, E.A., *Cesareo de Arlés y los orígenes de la clausura de las monjas*. A "Mujeres del absoluto". Silos, 1986.

WADE LABARGE, Margaret, *La mujer en la Edad Media*. Madrid, 1988.

- *Viajeros Medievales. Los ricos y los insatisfechos*. Madrid, 1992.

WEIL, Simone, *Ecrits sobre la guerra*. Barcelona, 1997 (Gallimard 1953).

WEMPLE, Suzanne F., *Santity and Power: The Dual Pursuit of Early Medieval Women*, en Renata BRIDENTHAL; Claudia KOONZ, "Becoming Visible" (2ªed.), 131-151.

WILDHABER, Bruno, *Catalogue des établissements cisterciens de Languedoc aux XIIIe - et XIVe siècles*. Les Cisterciens de Languedoc (XIIIe -XIVe s.). Cahiers de Fanjeaux, 21. Toulouse, 1986.

WOLFF, Philipe, *Histoire du Languedoc*. Toulouse, 1967.

- *Histoire de Toulouse*. París, 1958.
- *Hérésie et croisade: Problème de critique historique*. Wolff, Ph., *Documents de l'histoire du Languedoc*. Toulouse, 1969.

YAÑEZ NEIRA, Damián, *El monasterio cisterciense de San Miguel de las Dueñas*, a “Archivos Leoneses”, 42 (1988), 7-49.

ZAMBON , F., *Paratge: els trobadors i la croada contra els càtars*. Barcelona, 1998.

ZARAGOZA PASCUAL, Ernest, *Catàleg dels monestirs catalans*. Pub. L'Abadia de Montserrat,1997.

ZERNER, M., *La croisade albegoisei*. París, 1979.

ZURITA, J. de, *Anales de la Corona de Aragón*. Saragossa 1562-1580, 6 vols.